

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 4 (603)

*Sveikiname Estijos akademinę bendruomenę
su Valstybės 100-mečiu*

Valandos

Bernardas Brazdžionis

*Kartais valandos šviesios ir tyros,
lyg šilkinio šaltinio vanduo,
kartais gaudžios, lyg ašaros byra,
lyg nebūtų sunkiau niekad.*

*Kartais valandos sunkias lyg kraujas,
kartais laša lyg sunkūs lašai,
kartais jų, kad sustotų maldaui,
kartais jų, kad prabėgtų prašai.*

*Kartais ieškai kaip vergas suklupeš,
nors vienos, nors vienos valandos,
nors vienos, kaip pavasario saulė,
nors vienos, kaip daina mylimos,
nors vienos, kad užmirštum pasaulį,
nors vienos, nors vienos, nors vienos...*

Akademikas Zigmantas Zinkevičius

ŠIAME NUMERYJE

**Valstybės atkūrimo
100-mečio minėjimai**

● 1, 2 p.

**Netekome akademiko Zigmo
Zinkevičiaus**

● 2, 4 p.

**Valstybės strategija: darbas
ir pragyvenimas**

3 p.

**Lietuvos Respublikos Seimo
pranešimai**

● 3, 8 p.

Industrinė doktorantūra

● 4 p.

**Diskusijos apie universitetų
ateitį**

● 7 p.

**ASU: abiturientų brandos
darbai – įpareigojimas
universitetams. Ar viskas
apgaltota?**

● 7 p.

**Kam nebereikia
lituanistikos?**

● 8 p.

**Klaipėdos universitete: su-
tartys su kolegijomis**

● 9 p.

**Prasidėjo penkiolikieji
Marijos Gimbutienės
skaitymai**

● 9 p.

**LMA Vrublevskių
bibliotekoje**

● 10–11 p.

In memoriam

● 12 p.

VALSTYBĖS ATKŪRIMO 100-METIS

Marcinkonyse pagerbtas signataras Alfonsas Petrulis

Dr. Raimundas Kaminskas

Vasario 11 d. Varėnos r. Marcinkonių Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado parapijos bažnyčioje vyko Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimas. Mišias aukojo atsargos karininkas, buvęs LK Sausumos pajėgų karo kapelionas kun. Pavelas Paukšto. Po Mišių pašventintas ir atidengtas Lietuvos Nepriklausomybės (Vasario 16-osios) Akto signataro kun. Alfonso Petrulio (1873–1928) biustas, kurį sukūrė skulptorius Nerijus Kavaliauskas, mecenatai – Gedimino ir Nijolės Jakavonių šeima. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos atstovams buvo įteikti atminimo ženklai. Vėliau vyko šventinis koncertas.

Minėjime dalyvavo Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signatarai dr. Audrius Rudys ir Algimantas Norvilas, buvęs LR

Seimo narys Gediminas Jakavonis, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos, Lietuvos sąjūdžio, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos ir Lietuvos šaulių sąjungos atstovai, Marcinkonių parapijos nariai.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Alfonsas Petrulis gimė 1873 m. rugpjūčio 4 d. Katališkių kaime, Vabalninko valsčiuje, Biržų apskrityje, ūkininko šeimoje. Tėvai Juozas ir Izabelė augino penkis vaikus. Alfonsas buvo vyriausias. Jis iš pradžių buvo mokomas namuose, o nuo 1885 m. būsimasis dvasininkas mokslus tęsė Šiaulių ir Panevėžio gimnazijose. 1891 m. įstojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune. Mokėsi gerai, tačiau į kunigus nebuvo išventintas dėl jauno amžiaus. 1895 m. išvyko ir įstojo į Lvovo veterinarijos institutą, studijavo dvejus metus, tačiau mokslų nebaigė. 1897 m. A. Petrulis grįžo į Lietuvą ir įstojo į Vilniaus

kunigų seminariją. Seminarijos vadovybė jį, kaip gabų seminaristą, pasiuntė į Petrapilio dvasinę akademiją, tačiau dėl atšiaurios vietos klimato (nes buvo nestiprios sveikatos) 1899 m. buvo grąžintas į Vilnių ir tų pačių metų pavasarį išventintas į kunigus. Kunigas A. Petrulis gavo paskyrimą į Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią vikaru, vėliau, 1899 m. gruodį, išsiųstas į Bagdonavos filiją.

1901 m. sausio 27 d. Vilniaus vyskupo įsakymu A. Petrulis perkeltas į Joniškį, Giedraičių parapiją, klebonu. Čia jis užmezgė ryšį su knygnešiais. Nespėjus įsitvirtinti Giedraičiuose, 1903 m. rugpjūčio 16 d. A. Petrulis perkeltas į Maišiagalą klebonu. 1904 m. lankydamas parapijiečius ir kalėdodamas Maišiagalos parapijoje, kunigas įsitikino, kad daugelyje kaimų žmonės kalba lietuviškai. Tad atkaklus lietuviybės skleidėjas nusprendė lietuvių kalbą pamažu įvesti ir bažnyčioje. Gavęs vyskupo leidimą, kartą per savaitę pradėjo lietuviškai organizuoti vaikų katekizaciją. Už pernelyg aktyvią lietuviybės veiklą kunigas A. Petrulis 1907 m. buvo iškeltas iš Maišiagalos į tolimą Nalibokų parapiją.

1908 m. spalį kunigas vyskupo įsakymu perkeltas į Marcinkonių parapiją Varėnos rajone. Ši parapija, nepaisant įvairiausių okupacijų, buvo tikrai lietuviškas kraštas. Čia kunigas A. Petrulis tęsė ne tik dvasininko darbą, bet ir švietėjišką veiklą. Suvokdamas, kad neraštingus žmones tobulėti skatina meno saviveikla, jis įsteigė bažnyčios chorą, kuris giedojo ne tik bažnytines giesmes, bet ir lietuviškas, patriotines dainas. A. Petrulio rūpesčiu buvo atnaujinta bažnyčia, įrengti nauji vargonai. Po trejų metų, 1911-aisiais, A. Petrulis turėjo palikti Marcinkonis. Šį kartą jis paskiriamas klebonu į Pivašiūnus.

Kunigas A. Petrulis, nors ir dirbo mažose parapijose, tačiau aktyviai dalyvavo lietuvių

Kovo 11-osios Akto signataras dr. Audrius Rudys A. Petrulio atminimui skirtose šv. Mišiose

■ Nukelta į 2 p.

Marcinkonyse pagerbtas signataras Alfonsas Petrulis

Vasario 16-osios Akto signataro Alfonso Petrulio biustas

■ Atkelta iš 1 p.

visuomeniniame ir politiniame gyvenime. Rasdavo laiko ir lėšų atvykti į Vilnių. 1905 m. dalyvavo didžiajame Vilniaus Seime. Buvo ne tik parapijiečių dvasinis, bet ir pasaulietinis vadovas, dalyvavo ne vienoje visuomeninėje organizacijoje arba steigėjas pats. Pavyzdžiui, Vilniuje 1907 m. kovo 8 d. įvykusiame Sąjungos lietuvių kalbos teisėms atgauti Vilniaus krašto bažnyčiose steigiamajame susirinkime buvo išrinktas į valdybą. **Dr. Jonas Basanavičius 1907 m.**

kovo 25 d. sušaukė steigiamąjį Lietuvių mokslo draugijos susirinkimą.

Kunigas A. Petrulis kartu kunigu Vladu Mironu leido katalikišką laikraštį „Aušra“, prisidėjo steigiant kitus lietuviškus laikraščius ir žurnalus, rašė jiems straipsnius, platino spaudą parapijų kaimuose ir miesteliuose. 1917 m. liepos 10 d. A. Petrulis kartu su kitais lietuviais inteligentais pasirašė memorandumą Vokietijos kancleriui Georgui Michaeliui, kuriame pabrėžiama, kad lietuviai „negali kitaip sau vaizduotis savo ateities, kaip tik nepriklausomybės pavidalu“. Jis buvo organizacinio komiteto narys Vilniaus konferencijai parengti, kuri buvo sušaukta 1917 m. rugsėjo 18 d. Konferencijoje A. Petrulis buvo išrinktas į Tautos Tarybą ir vienerius metus buvo jos sekretorius. 1918 m. vasario 16 d. kartu su kitais Tarybos nariais pasirašė Nepriklausomos Lietuvos Valstybės Atkūrimo Aktą. 1918 m. dalyvavo Lozanoje vykusioje ketvirtojoje lietuvių konferencijoje. 1918 m. rugsėjį A. Petrulis, A. Smetona ir M. Yčas aplankė Popiežiaus nuncijų Miunchene ir perdavė prašymą Popiežiui pripažinti Lietuvos nepriklausomybę ir suteikti jai apaštališkąjį palaiminimą. Lapkritį signataras dirbo Lietuvos Tarybos komisijoje, rengusioje pirmąją laikinąją Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Minėjimo dalyviai Marcinkonyse po šv. Mišių

Lenkijai okupavus Vilniaus kraštą, kunigas A. Petrulis buvo suimtas, atvežtas į Vilnių, bet po kurio laiko paleistas. Suėmus antrą kartą, jam pavyko pabėgti ir pasitraukti į Kauną, kur kurį laiką dirbo Tautos pažangos partijos Centro komiteto sekretoriumi. 1920 m. grįžęs į Pivašiūnus, rėmė steigiamas lietuviškas mokyklas, kartu su mokytoju J. Sabaičiu sutelkė lietuvių šaulių būrį. 1926 m.

įkūrus Kaišiadorių vyskupiją, tapo pirmosios kurijos nariu – vyskupo patarėju.

Paskutinė kunigo A. Petrulio parapija buvo Musninkai, Širvintų raj., į kurią atvyko 1928 m. kovo 7 d. 1928 m. birželio 28 d., rytą, eidamas aukoti šv. Mišių, sukniubo prie altoriaus. Palaidotas Musninkų bažnyčios šventoriuje.

IN MEMORIAM

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

1925 01 04 – 2018 02 20

Eidamas 94-uosius metus mirė vienas iškiliausių baltistų akademikas, ilgametis Vilniaus universiteto profesorius Zigmąs Zinkevičius, daugelio lietuvių kalbotyrai reikšmingų mokslo darbų autorius, visuomenės veikėjas, buvęs švietimo ir mokslo ministras.

Zigmąs Zinkevičius gimė Juodausių kaime, tuometiniame Pabaisko valsčiuje, Ukmergės apskrityje. 1933–1939 m. mokėsi Juodausių šešiametėje mokykloje, 1939–1945 m. – Ukmergės gimnazijoje. 1945–1950 m. studijavo Vilniaus universiteto (VU) Istorijos ir filologijos fakultete. Studijų metais dirbo universiteto Lietuvių kalbos katedroje vyr. laborantu. Nuo 1950 m. tapo tos pačios katedros dėstytoju, vėliau – vyr. dėstytoju. 1951–1956 m. taip pat dėstė Vilniaus pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedroje. 1956–1962 ir 1964–1968 m. dirbo Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakulteto prodekanu, 1962–1964 m. – vyriausiuoju mokslo darbuotoju. 1964-aisiais jam suteiktas docento, 1967 m. – profesoriaus vardas. 1967 m. apgynė filologijos mokslų daktaro disertaciją. 1973–1988 m. – VU Filologijos fakulteto Lietuvių kalbos, 1988–1989 m. – Baltų filologijos katedros vedėjas. Po valstybės atkūrimo dėstė ir Vytauto Didžiojo universitete, buvo VDU Senato narys. 1995–1996 m. – Lietuvių kalbos instituto direktorius. Mokėjo lenkų, rusų, latvių, vokiečių, anglų, prancūzų, ukrainiečių, baltarusių kalbas.

1996–1998 m. buvo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (apie tai 1998 m. paskelbė atsiminimų rinkinį „Kaip

aš buvau ministru“) 1998–1999 m. – neatsitinkantis valstybės konsultantas švietimo ir mokslo klausimais. 1999–2001 m. vadovavo Lietuvos krikščionių demokratų partijai. 2003 m. – Lietuvos krikščioniškosios demokratijos partijos steigėjas. Nenuostabu, kad šiandien akademinė bendruomenė atvirai pripažįsta, kad atkurtoji Lietuvos valstybė turėjo vienintelį ministrą Zigmą Zinkevičių, taip giliai supratusį ir mokslo, ir švietimo esmę.

Pagrindinės prof. Zigmąs Zinkevičiaus mokslinės veiklos sritys: lietuvių kalbos istorija, dialektologija, baltistika. Tarp svar-

biausių jo darbų: 7 tomų „Lietuvių kalbos istorija“ (1984–1994), „Lietuvių dialektologija: lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija“ (1966), „Lietuvių kalbos istorinė gramatika (du tomai, 1980–1981), „Rytų Lietuva praeityje ir dabar“ (1993), „Lituanistikos (baltistikos) mokslas ir pseudomokslas“ (2006), „Prie lituanistikos židinio“ (1999) ir šios knygos tęsinys „Po aštuonerių metų“ (2006), „Lietuvių asmenvardžiai“ (2008), „Lietuvos senosios valstybės 40 svarbiausių mįslių“ (2011), „Vilnijos lenkakalbių pavardės“ (2012), „Lietuviai: praeities didybė ir sunykimas“ (2013). Lietuvos mokslų akade-

mijos ir Lietuvos katalikų mokslų akademijų akademikas. Išrinktas Švedijos karališkosios humanitarinių mokslų akademijos nariu, Norvegijos ir Latvijos mokslų akademijų nariu. Jam suteikti VDU ir Latvijos universiteto Garbės daktaro vardai, tarptautinės Herderio premijos ir Mokslo pažangos premijos laureato vardas.

Pateikiame keletą ištraukų iš Agnės Grinevičiūtės rašinio „Profesorius Zigmąs Zinkevičius – pralenkęs laiką ir savo mokytojus“, paskelbto VU leidinyje „Universitas Vilnensis“ 2015 m. vasario mėnesį:

„Kalbant su šiuo žmogumi pro akis tarsi praskrieja visa epocha – XX amžius – ir iškyla tokie vokiečių rašytojo Heinricho Heine's žodžiai: „Kiekvienos epochos – savi uždaviniai ir nuo to, kaip jie sprendžiami, priklauso žmonijos pažanga.“ Pasaulinio lygio kalbininkas, baltistas, dialektologas, ilgametis Vilniaus universiteto profesorius Zigmąs Zinkevičius kuo puikiai suprato savuosius – tarnauti gimtajai kalbai, jos istorijai ir tėvynei. Ši tarnystė tęsiasi iki šiol, net ir sulaukus 90 metų. Pašnekovas duoklę jį užauginusiai žemei atidavė su kaupu.

<...> Profesorius aplankėme jo namuose jau kitą dieną po to, kai buvo išleistas iš ligoninės. Akademikas mus priėmė šiltai, ne kartą paminėdamas, kad Vilniaus universitetą jam visuomet labai malonu prisiminti. Tad kas gi jį čia atvedė studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros?

„Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje turėjau labai gerus mokytojus lituanistus,

Akademikas Zigmąs Zinkevičius

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Valstybės strategija: darbas ir pragyvenimas

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Didžiausia strateginė mūsų valstybės problema yra žmogiškųjų išteklių praradimas. Žmonės išvyksta motyvuodami, kad arba neranda jų profesinį pasirengimą ir lūkesčius atitinkančio darbo, arba už gaudamą atlyginimą negali oriai gyventi. Jokie „užkalbėjimai“, lankstinukai ar „globalios Lietuvos“ projektukai nepadės, jei gretimoje valstybėje už vieną savaitę mokamas toks atlyginimas, kaip Lietuvoje už visą mėnesį. Atlyginimų „dempingas“ Lietuvoje yra akivaizdus ir jau nieko nebeįtikina argumentai, kad neturime tokios technologinės įrangos, kuri leistų pasiekti aukštą darbo našumą ir daugiau mokėti darbuotojams. Tai rodo ir viešai prieinami duomenys apie vos ne didžiausią socialinę nelygybę, lyginant su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis.

Nesugebėdami įdarbinti darbingų savo valstybės piliečių, mes ir toliau juos prarasime. Darbuotojų atsivežimas iš buvusio postsovietinio bloko valstybių vis auga ir šiuo metu jau artėja prie 200 tūkstančių ribos. Tačiau tikėtis, kad ukrainietis ar baltarusis dirbs už dar mažesnę atlyginimą, yra naivu: kainos visur sparčiai susilygina, o papildomos išlaidos, pavyzdžiui, užsieniečių apgyvendinimui, taip pat auga. Kartkarčiais išlendantys šlykštūs faktai apie atsivežtų darbininkų apgaulinimą liudija, kad tokia nusikalstama veika vis dažniau demaskuojama. Pagaliau kiekvienas darbdavys turi suprasti, kad nuo savo namų ir šeimos atskirtas žmogus tikrai nedirbs geriau už vietinį jau vien dėl nuolat patiriamo streso, artimųjų ilgesio. Tik didžiausio vargo, baimės dėl savo gyvybės arba akivaizdžios socialinės neteisybės vejamą žmogus ryžtasi palikti gimtąjį kraštą.

Pastaruoju metu matome kelis didelius prieštaravimus. Griausmingai deklaruodami darnios regionų raidos siekius, tuo pačiu metu praktiškai nieko nedarome, kad įveiktume regionų atskirtį. Darbdaviai ne be reikalo skundžiasi, kad neranda tinkamos kvalifikacijos specialistų, nes pastebime, kokia dalis jaunuolių, neseniai įgijusių profesiją, išvyksta. Keldami aukštyn įvairias „stojimo karteles“, nesiskaitydami su stojančiųjų profesine motyvacija ir naudodamiesi neobjektyviu jų gebėjimų studijuoti vertinimu, vejame iš Lietuvos potencialius aukščiausios kvalifikacijos specialistus.

Daugeliui save ekonomikos ekspertais įvardinusių asmenų, besidarbuojančių bankuose, informacinių technologijų įmonėse ar centrinėse valdymo institucijose, vis dar atrodo, kad regionų problemas turi spręsti agrarinis sektorius. Anot gerai žinomo finansų profesoriaus, gimusio ir užaugusio Vilniuje, tegu Balbieriškio žmonės eina „žolės ravėti“. Nes ten – kaimas, o jeigu kaimas, vadinasi, žemės ūkis. Net pačiu aukščiausiu lygiu reklamuojame „Evaldo daržoves“, nesuvokdami, kad taip tik didiname visuomenės susipriešinimą ir nusivylimą savo valstybe. Šiuolaikinis agrarinis sektorius gali įdarbinti ne daugiau kaip 6–7 proc. darbingų valstybės piliečių: didesnio darbuotojų skaičiaus jam jau dabar nereikia, o ateityje, diegiant naujas technologijas ir naudojant vis našesnę techniką, jų reikės dar mažiau. Todėl negalima užkrauti žemės ūkiui spręsti atokesnių regionų socialines problemas.

Pragyventi iš prekybos ir pervežimų nepavyko nė vienai valstybei, todėl nereikia tikėtis, kad Lietuva taps išimtimi. Eksportuodami žaliavas (grūdus, neapdirbtą medieną) ar švaistydami ir taip menkus savo naudingųjų iškasenų išteklius, atidavę juos užsienio kompanijoms, esame priversti di-

dinti socialinės paramos gavėjų skaičių. Žmonės turi pragyventi iš darbo pajamų, o ne pašalpų. Būtina skubiai investuoti į regionų pramonės, statybų, transporto, sveikatos apsaugos ir daugelį kitų sektorių, tarp jų ir informacinių technologijų įmones, kad jose darbo galėtų susirasti ta regionų jaunimo dalis, kurios niekada nedomino agrarinė veikla ir kurios žemės ūkiui niekada nereikės. Bet kokie atsikalbinėjimai, kad esą ten nėra specialistų, yra nepateisinami, nes, nieko nedarant, jau po kelerių metų bus dar blogiau: ten paprasčiausiai visai nebeliks žmonių. Tačiau, peržiūrėję Šiaulių ir Panevėžio apskričių ekonomikos raidos planus, matome, kad pramonės plėtrai jose neskiriama dėmesio. Jei šios apskritys ir toliau tokiu tempu tuštės, pasekmės visos valstybės raidai bus pragaištingos. Sveikatos, socialinio aprūpinimo, kultūros, bendrojo švietimo, universitetinio ugdymo įstaigų tolesnis centralizavimas („optimizavimas“) šiuos regionus daro vis mažiau patrauklius gyventi.

Dar XX a. pabaigoje nemažai Europos valstybių susirūpino, kad tuštėja tos teritorijos, kuriose nėra patogaus susisiekimo ir pakankamų socialinių paslaugų. Ten ne tik atsirado iš apačios kilusi vietos veiklos grupių ir LEADER iniciatyva, bet ir vyriausybės programos, skirtos, pavyzdžiui, kalnuotų sričių ekonomikai skatinti. Buvo tiesiami nauji keliai, elektros energijos perdavimo linijos, tobulinamas interneto ryšys, statomos naujos pramonės ir paslaugų įmonės. Tokių valstybių, kaip Portugalija ir Austrija, vadovai gerai suprato, kad tuščiose teritorijose bus neįmanoma užtikrinti, jog būtų laikomasi aplinkosaugos reikalavimų, o tarp ten dar likusių, bet darbo neturinčių žmonių daugės asocialaus elgesio apraiškų. Dykvietės netarnaus valstybės ūkiui, todėl jų neturi likti.

Lietuvoje net nėra tokių vietovių, į kurias reikėtų skverbti per kalnus ar neperžengiamas pelkes, tačiau dykviečių daugėja. Nemažėja eilės žmonių, laukiančių vadinamojo „socialinio būsto“, kai tuo pačiu metu vos ne kiekvienoje gyvenvietėje stovi tušti, vis dažniau „vaiduokliais“ pravardžiuojami pastatai. Kodėl asmenys, metų metais net nieškančios darbo, būtinai turi būti apgyvendinami rajonų centruose, o ne mažesnėse gyvenvietėse, kur laisvo ploto yra per akis? Atsakoma, kad pastarieji nesutinka ten keltis, nes nėra juos tenkinančio darbo. Tačiau įdarbinimo problema galima spręsti, organizuojant darbuotojų pavėžėjimą iki įmonių, kurios gali juos įdarbinti. Nekuriant naujų, įvairaus profilio ir įvairių sričių darbo vietų, valstybės finansiniai srautai ir toliau bus naudojami neefektyviai.

Neturintieji būsto galėtų ir patys prisidėti savo darbu, padėdami jiems pasiūlytas patalpas suremontuoti. Atsisakantys be pateisinamos priežasties prisidėti prie tokių darbų, turi būti braukiami iš laukiančiųjų sąrašų ir netekti teisės į šiuo metu gaunamas pašalpas. Tyrimai rodo, kad daugumą „pašalpininkų“ ir pretendentų į „socialinius būstus“ sudaro žemos kvalifikacijos arba visai jos neturintys ir niekur nesimokantys asmenys, jau užauginę vaikus, kuriems nevalyvas ir skurdas yra tapę gyvenimo norma. Pakeitus valstybės požiūrį į asocialias šeimas, net tokia sąvoka kaip „socialinis būstas“ iš mūsų viešosios erdvės turėtų išnykti. Tinginių toliau šerti valstybės lėšomis nebegalima.

Praktiškai kiekviename rajone turėtų būti formuojami vadinamieji „tiksliniai“ mikrorajonai: 1) rezidencinis, skirtas gyvenviečių plėtrai; 2) agrarinis, optimaliai tinkantis žemės ūkiui; 3) alternatyvusis industrinis – naujas pramonės centras, kuriam patogu pasiekti iš kitų rajono seniūnijų; 4) rekreacinis, kur dėl gamtinių sąlygų netikslinga užsiimti intensyvia žemės ūkio veikla, tačiau galima plėtoti miškininkystę, vidaus vandens žuvininkystę, relaksacines erdves. Šiuo metu mūsų valstybė neišnaudoja nė dešimtadalio rekreacinių išteklių, kurdama naujas aktyvaus poilsio zonas, gydymo ir reabilitacijos kompleksus, kuriuose atsirastų šimtai darbo vietų ypač aukštos kvalifikacijos specialistams. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pasienio mikrorajonams, kurie turėtų tapti valstybės reprezentacinėmis sritimis, liudijančiomis apie jos pažangą, rūpestį gyventojais ir svečiais. Šiuo metu dauguma pasienio sričių yra labai apleistos.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Baltijos valstybių parlamentarai kreipėsi į ESBO pirmininką dėl Rusijos veiksmų. Seimo narys Laurynas Kasčiūnas Seimo delegacijos Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Parlamentinėje Asamblėjoje vardu kartu su Latvijos delegacijos vadovu Edvinu Šnore (*Edvins Šnore*) ir Estijos delegacijos vadovu Martu Nutu (*Mart Nutt*) kreipėsi į Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Parlamentinės Asamblėjos pirmininką Gigi Ceretelį, išreikšdami susirūpinimą dėl rezoliucijų nesilaikymo, kurios buvo priimtos ankstesnėse parlamentinėse asamblėjose.

„ESBO Parlamentinė Asamblėja turėtų parodyti, kad tarptautinėje bendruomenėje siekia svaresnio vaidmens nei „pokalbių klubo“ vaidmuo ir atsakingo požiūrio į politinius sprendimus, kurie priimami ESBO Parlamentinės Asamblėjos metu. Pirmiausia dėmesys turi būti skiriamas nacionalinėms vyriausybėms, kurios dažnai ignoruoja priimtus sprendimus. ESBO privalo visomis reikiamomis priemonėmis užtikrinti, kad rezoliucijos pirmiausia būtų įgyvendintos nacionaliniu lygmeniu, ypač kai jos susijusios su tarptautinės teisės pažeidimais ir pamatiniais ESBO principais. Mes, kaip ESBO bendruomenė, negalime nekreipti dėmesio į Rusijos tęsiamą neteisėtą Krymo aneksiją, okupaciją Abchazijos ir Pietų Osetijos teritorijose. Asamblėja ne kartą ragino Rusiją laikytis tarptautinės teisės principų ir normų, susijusių su Krymu, Abchazija ir Pietų Osetija. Tačiau raginimai buvo nesėkmingi, todėl būtina spręsti problemą kitais būdais – sankcijomis. Pavyzdžiui, Europos Taryba Rusijos delegacijai taiko balsavimo teisių suspendavimą, riboja dalyvavimą valdančiųjų komitetų posėdžiuose bei rinkimų stebėjimą.“

Laiške prašoma pristatyti šį klausimą Nuolatiniam ESBO Parlamentinės Asamblėjos komitetui ir iškelti diskusiją dėl ESBO Parlamentinės Asamblėjos priimtų rezoliucijų įgyvendinimo procedūrų būsimose žiemos sesijose Vienoje.

Aptars aktualius referendumo dėl pilietybės išsaugojimo klausimus. Seimo valdyba delegavo Seimo narį Žygimantą Pavilionį vasario 24–28 d. dalyvauti Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio proga organizuojamoje diskusijoje, kurioje bus aptarti išsivijai aktualūs referendumo dėl pilietybės išsaugojimo klausimai su Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių bendruomenės atstovais Los Andžele (JAV). Parlamentaras taip pat susitiks su filantropais ir galimais investuotojais Lietuvoje, dalyvaus apskritojo stalo diskusijoje su Los Andželo verslo atstovais, kuriems pristatys Lietuvą, susitiks su kitų nevyriausybinių organizacijų, prisidedančių prie Lietuvos vardo garsinimo, atstovais. Seimo narys Ž. Pavilionis yra Transatlantinių santykių ir demokratinės plėtros pakomitečio pirmininkas ir Tarpparlamentinių ryšių su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis grupės narys.

Savivaldybių kontrolieriai turėtų atsiskaityti Valstybės kontrolei. Seimo nariai – Andrius Palionis ir Ramūnas Karbauskis inicijavo įstatymo projektą, kuriuo, siekiant skaidrumo, savivaldybių kontrolieriai taptų atsakingi ne savivaldybių taryboms, bet Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei. Tokį projektą parengti paskatino esama situacija, kai savivaldybių ir joms priklausančių įmonių kontrolė ar auditą atlieka savivaldybės kontrolierius, kuris privalo atsiskaityti savivaldybės tarybai. „Savivaldybės administracija ar taryba vykdo veiklą, bet kartu pati kontroliuoja, kaip ta veikla vykdoma. Jeigu vienokios ar kitokios kontrolieriaus išvados tarybai neįtikės, ši turės galimybę tokį kontrolierių pašalinti. Esu įsitikinęs, kad įstatymą būtina keisti, nes tam pačiam subjektui negalima kartu ir vykdyti veiklą, ir kontroliuoti, kaip ji vykdoma. Būtina šias funkcijas atskirti, siekiant skaidrumo, lygiateisiškumo ir nepriklausomumo principų“, – sako parlamentaras A. Palionis.

Valstybės kontrolė, o ne savivaldybės taryba, svarstyti ir tvirtinti savivaldybės kontrolės ir audito tarnybos metinę ataskaitą. Tai leistų užtikrinti skaidrią ir nepriklausomą savivaldybių kontrolierių veiklą.

Socialdemokratai siūlo „naują požiūrį“ tautinėms mažumoms. Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijos Seimo nariai parengė Tautinių mažumų įstatymo projektą, kuriuo siūloma **tautinės mažumos gausiai gyvenamoje vietovėje leisti vietovardžius rašyti ne tik lietuvių, bet ir tautinės mažumos kalba.** Toks gyvenamųjų vietovių, gatvių, viešojo administravimo subjektų ir topografinių ženklų

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

1925 01 04 – 2018 02 20

■ Atkelta iš 2 p.

iš kurių išskirčiau Rapolą Stankūną. Jo įtaka man buvo labai didelė. Antras dalykas – prieš pradėdamas studijas susipažinau su profesoriumi Juozu Balčikoniu. Buvome pažįstami iki paskutinės jo gyvenimo valandos, – prisimena pašnekovas ir priduria gimnazijoje lankęs žodynininkų būrelį, kuriame rinkdavo žodžius. Juos peržiūrėdavo R. Stankūnas, o paskui nusiųsdavo profesoriumi J. Balčikoniu. Atvažiavęs studijuoti būsimasis akademikas iš karto tapo minėto žymiojo kalbininko vadovaujamos Lietuvių kalbos katedros laborantu.

„Kad krypsiu į kalbos istoriją, buvo aišku nuo pat pradžių, kai pradėjau studijuoti. Tai stiprino ir slapta gaunami Amerikos lietuvių lituanistų raštai, anais laikais laikyti kontrabanda. Jais stebuklingu būdu mus aprūpindavo Aleksandras Dundulis, – į klausimą, kada ir kaip suprato, kad savo gyvenimą paskirs lietuvių kalbos ir istorijos tyrinėjimams, atsako prof. Z. Zinkevičius. Jis pasakoja, kad A. Dundulis buvo kilęs iš Tverėčiaus, tačiau pabėgo į Ameriką, kur studijavo lituanistiką. Tai ir nulėmė atsakingą ir kvalifikuotą knygų parinkimą, nes būsimasis akademikas gaudavo reikalingiausių raštų. Prof. Z. Zinkevičius prisipažįsta, kad iš jų išmoko daugiau negu iš paskaitų, nes didesnę laiko dalį praleisdavo lituanistikos seminare, studijuodamas anuomet draudžiamą literatūrą.

Profesorė Ona Voverienė yra rašiusi, kad „jau studijų metais susiformavo būsimoji mokslininko domėjimosi ir tyrimų kryptys – lietuvių kalbos dialektologija ir istorinė gramatika. Domėjimasis pastarąja tuo laiku buvo gana rizikingas dalykas, nes ši disciplina dėl primestos N. Maro koncepcijos, remiamos paties Stalino, nebuvo dėstoma Sovietų Sąjungos aukštosiose mokyklose“.

„<...> Pradėjęs dirbti buvau persekiojamas komsorgų ir partorgų, nes nebuvau

komjaunuolis. Jų akyse tai reiškė, kad buvau nekoks. Jei ne tuometis Filologijos fakulteto dekanas Eugenijus Meškauskas, mane būtų seniai sudoroję. Kai baigiau universitetą, tie patys partorgai neleido stoti į doktorantūrą. Mano laimei, įsteigta vadinamoji disertantūra, skirta tik kalbininkams“. <...> Į disertantūrą priimdavo su sąlyga, kad disertacija bus parašyta per metus. O aš ją jau buvau parašęs, tad buvo lengva apsiginti, – šypteli kalbininkas. <...> Prof. O. Voverienė rašo, kad 1955 m. prof. Z. Zinkevičius apgygnė mokslų kandidato disertaciją „Lietuvių kalbos įvardžiutinių būdvardžių istorijos bruožai“, kuri sulaukė aukščiausio mokslininkų įvertinimo: oponentai teigė, kad „ši disertacija yra ryškiausias pavyzdys, kaip tarmių faktais galima išsiaiškinti svarbiausias lietuvių gramatikos paslaptis“. 1967 m. akademikas apgygnė daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertaciją „Lietuvių dialektologija. Lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija“. Mokslininkės teigimu, prof. J. Balčikonis tada kalbėjo: „Institutai to nepadaro, o čia vienas žmogus! Gerai, kad mokinys pralenkia savo mokytoją. Labai gerai, kad imasi tyrinėti gyvosios mūsų kalbos faktus ir tiek daug nuveikia.“

Mokslininkas ne kartą yra užsiminęs, kad niekada nekeitė pažiūrų ir nepataikavo nė vienai valdžiai. Ar dėl tokios savo pozicijos yra nukentėjęs? Profesorius sako, kad už tai buvo nemėgstamas tų, kurie savo pažiūras kaitaliojo. <...> „Tačiau nekreipiau į tai dėmesio. Kelis kartus mane kvietė į partiją (*Redakcijos pastaba: TSKP*). Iškviečiau, pasakydavau pamokslą ir duodavo anketą užpildyti. Užmiršdavau tą padaryti. Nereaguodavau, ir viskas“, – prisipažįsta profesorius, pergyvenęs sovietų, vokiečių okupacijas, atkurtos nepriklausomos Lietuvos vyriausybės kaitą.

<...> 2015 m. sausio 7 d. Lietuvos mokslų akademijoje minint prof. Z. Zinkevičiaus 90-metį jos prezidentas prof. Valdemaras

Razumas pažymėjo, kad mokslininkas ir dabar dirba 10–12 valandų per dieną. <...> Kas profesoriumi suteikia jėgų? Pasirodo, įsitikinimas, kad šis darbas reikalingas. Mokslininkas priduria, kad ne mažiau svarbios ir sąlygos dirbti. Jas akademikas šeimos, ir ypač žmonos Reginos, su kuria kartu jau 62 metus, dėka turi pačias geriausias. „Žmona be galo rūpestinga ir sudaro karališkas sąlygas dirbti“, – šeimos palaikymu džiaugiasi sukaktuvininkas.

Viso to rezultatas – per 100 išleistų knygų ir daugiau kaip 1000 mokslinių straipsnių Lietuvos ir užsienio periodikoje. Mokslininkas prisipažįsta, kad nelengva visas knygas suskaičiuoti, nes kai kurios išleistos kelis kartus ir įvairiomis kalbomis. Profesorius prisiminė paradokšą, kai vienos knygos rankraštį pasiūpėjo užsienio lingvistai ir pirmiausia išleido vokiečių, vėliau rusų, anglų (net du kartus, nes Amerikos lietuviai greitai išperko) ir italų kalbomis. „Galiausiai išėjo lietuviškai. Šitaip labai gerai dėl to, kad galiu atsižvelgti į įvairius pastabas, tad lietuviškas variantas būna labiausiai patobulintas“, – šypteli pašnekovas.

<...> Daugelyje savo knygų mokslininkas nagrinėjo lietuvių ir lenkų santykius kalbiniais aspektais, o 1996–1998 m. būdamas švietimo ir mokslo ministru itin prisidėjo prie lietuviybės Vilnijos krašte gaivinimo. Knygoje „Vilnijos lenkakalbių pavardės“ yra rašęs, kad „šiandien lietuviai ir lenkai turėtų gražiai sugyventi, bet tai įvyktų, tik abiejų tautų santykius bei istoriją grindžiant tiesa. Žvelgiant į dabartinę situaciją, atrodo, kad iki šios tiesos dar neprieita. Vienas šiandieninių lietuvių ir čia gyvenančių lenkų konfliktų – pastarųjų noras, kad jų vardai ir pavardės būtų rašomi originalo kalba. Akademikas tokį siekį vertina neigiamai: „Niekur pasaulyje taip nedaroma. Reikalauti, kad Lietuvoj būtų kitaip, mano supratimu, net neetiška. Lenkai labai ilgai nepripažino, kad egzistuoja lietuvių tauty-

bė, ir teigė, kad yra tik lietuviškai kalbantys lenkai, daugiau nieko. Tokia nuomonė trukdo blaiviai galvoti“, – įsitikinęs kalbininkas. Jis pabrėžia, kad negali būti nė kalbos apie etninius lenkus Lietuvoje: „Reikia, kad jie į istoriją žiūrėtų teisingai pripažindami, kad lietuviai nėra kilę iš lenkakalbių, bet atvirkščiai: vietiniai lenkakalbiai kilę iš lietuviškai kalbančių žmonių.“

„<...> Kai buvau švietimo ir mokslo ministras, dalyvaudavau visokiuose pasitarimuose Briuselyje. Sėdėdavome prie apskritojo stalo. Mano artimiausi kaimynai buvo Lichtenšteino ir Liuksemburgo atstovai. Jie abu į mane žiūrėjo kaip į didelės tautos žmogų. Vieną kartą lichtenšteiniečio, laisvai kalbėjusio angliškai, vokiškai ir prancūziškai, paklausiau, kokia jo gimtoji kalba. Atsakė, kad Lichtenšteino. Kuo ji skiriasi nuo vokiečių? Niekuo“, – juokiasi pašnekovas, šiuo pavyzdžiu norėjęs pasakyti, kad reikia išlaikyti tautinę savigarbą ir nepasiduoti dabar suvešėjusiems anglicizmams.

Atrodo, kad tai turėtų būti mokyklos uždavinys, tačiau čia akademikas įžvelgia esminę problemą – po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo buvo akcentuojama tautinė mokykla, bet šios idėjos greit atsiskyta ir pereita prie pilietinės mokyklos. Pasak profesoriaus, tai nedaug ką bendra turinčios sąvokos. „Tautinės ir pilietinės visuomenės kūrimas mokyklose turi būti atskirtas. Pirmiausia dėmesį reikia koncentruoti į tai, kad mūsų mokykla rūpintųsi tautinės visuomenės sukūrimu. Pilietinė turi likti antram plane“, – sako buvęs švietimo ir mokslo ministras, užauginęs daug mokytojų kartų ir visose aplankytose mokyklose sutikęs buvusių studentų. Prof. Z. Zinkevičius per vizitus į mokyklas stengėsi palaikyti pasisakančiuosius už tautinės mokyklos kūrimą ir užstoti juos nuo manančiųjų priešingai. „Dabar tokios galios nebeturiu. Tik savo knygoje galiu tai akcentuoti. Ir taip darau“, – apibendrina pašnekovas. ■

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

INDUSTRINĖ DOKTORANTŪRA

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Jau nieji mokslininkai, siekiantys daktaro laipsnio, jau greitai galės tyrimus atlikti ne tik aukštosiose mokyklose ir mokslo institutuose, bet ir Lietuvos įmonėse. Tikimasi, kad tai skatins inovacijų augimą. Tai numatyta Švietimo ir mokslo ministerijos bei „Kurk Lietuvai“ projekto dalyvių kartu sukurtoje industrinės doktorantūros koncepcijoje. Įmonės galės teikti paraiškas doktorantūros konkursui,

siūlydamos joms aktualias tyrimų temas kartu su mokslo ir studijų institucijomis. Šias temas pasirinkusių doktorantų tyrimai bus atliekami įmonėje bei mokslo ir studijų institucijoje, jų disertacijos bus orientuotos į konkrečių pramonei aktualių problemų sprendimą ir rinkai reikalingų inovacijų kūrimą.

Siekiami, kad Lietuvoje doktorantų, kuriuos rengiant dalyvauja įmonės, 2018 m. būtų 5, 2019 – 10. Vienam doktorantui per metus išleidžiama 12 tūkst. eurų. Anot ministro patarėjo E. Butkaus, galima tikėtis, kad šie doktorantai taps „sėkmės istorijomis“, kurios paskatins verslą aktyviau bendradarbiauti su mokslu. Ilgalaikėje perspektyvoje tai gali turėti teigiamą poveikį inovacijoms. Per industrinės doktorantūros projektus

mokslo institucijos bendradarbiaus su verslo įmonėmis, siūlydamos pramonei konkrečius sprendimus ir kurdamos inovacijas. Lietuvoje šiuo metu tai ypač aktualu fizinių, technologijos, biomedicinos ir žemės ūkio mokslų srityse.

Pernai Europos inovacijų švieslentėje Lietuva iš 24 vietos (2016 m.) pakilo į 16 vietą tarp 28 Europos Sąjungos valstybių ir priartėjo prie ES vidurkio. 2016 m. Lietuvoje mokslinių tyrimų ir eksperimentinei plėtrai skirta 286,1 mln. eurų. Tačiau kai kurie rodikliai vis dar atrodo silpnai (viešojo ir privataus sektoriaus bendros publikacijos, verslo investicijos į MTEP veiklą). Prie jų pagerinimo bent iš dalies prisidės ir industrinė doktorantūra. Siekiant pažangos, labai svarbu investuoti į žmogiškuosius išteklius,

kad mokslininko karjera taptų patraukli, daugėtų doktorantų.

Užsienio pavyzdžiai rodo, kad industrinę doktorantūrą baigę tyrėjai gali sėkmingai tęsti karjerą privačiame sektoriuje, o jos reikšmė pramonei matuojama augančiu inovacijų skaičiumi bei aukštos pridėtinės vertės produktų kūrimu. Pavyzdžiui, Danijoje industrinę doktorantūrą vykdančiose įmonėse patentų skaičius išauga beveik dvigubai, o jų gaunamas pelnas per 5 metus didesnis 4 mln. eurų nei panašių, bet industrinės doktorantūros nevykdančių įmonių. Industrinę doktorantūrą pasirinkę tyrėjai turi geresnes įsidarbinimo galimybes ir eina aukštesnes pareigas privačiame sektoriuje, gauna 10 proc. didesnes algas. ■

Valstybės 100-mečio ir VDU 96-ojo gimtadienio iškilmėse Garbės profesoriaus regalijos įteiktos prof. Liudui Mažyliui

Garbės daktaro regalijos įteiktos prof. Liudui Mažyliui

Vasario 15 d., Vytauto Didžiojo universitete įvyko šventinis renginys, skirtas Lietuvos Valstybės atkūrimo dienai. Iškilmėse taip pat buvo paminėtas ir 96-asis universiteto gimtadienis, o profesoriui Liudui Mažyliui buvo įteiktos Garbės profesoriaus regalijos.

Iškilingą posėdį pradėjo VDU Senato pirmininkas prof. Zigmantas Lydeka, universitetą pavadinęs vienu prasmingiausių lietuvių laisvės simbolių. 1918 m. vasario 16-ąją paskelbus Nepriklausomybę, vos po ketverių metų duris atvėrė ir Lietuvos universitetas, 1930 m. pervadintas Vytauto Didžiojo vardu. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui ir Lietuvą užėmus okupantams, VDU buvo uždarytas. Atkurtas Sąjūdžio laikais (1989) – bendromis išeivijos ir Lietuvos mokslininkų pastangomis: „Universitetas iškyla kaip vertybių ir idėjų vienovė, akademinės dvasios ir laisvės koncentracija. Ne veltui metams atminti statome kryžius, dešimtmečiams – sodiname medžius, o amžiams – ugdome žmoniją. Universitetas išliko kaip vienas prasmingiausių lietuvių laisvės simbolių. Jis buvo brangus okupuotai Lietuvai, o laisvojo pasaulio lietuvių skatino telktis Mokslo ir

kūrybos simpoziumuose, brandinant universiteto atkūrimo idėją.“

Renginyje nuskambėjo ir VDU Tarybos pirmininko, Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus sveikinimas. Jo Ekscelencija susirinkusiems priminė, kad laikinoji sostinė buvo vieta, kur atsiskleidė 1918-aisiais atkurta Lietuvos Respublika. „Nuoširdžiai sveikinu šventės proga savo mylimą Kauną ir mylimą VDU šeimą. Tebūnie Vasario 16-osios jubiliejus ir iš jo sklindanti šviesa moraliniu akstinu mums gyventi saugant vienybę, tautinį ir žmogiškąjį solidarumą“, – renginio svečiams linkėjo Prezidentas.

Profesoriui Liudui Mažyliui buvo įteiktos VDU Humanitarinių mokslų Garbės profesoriaus vardo regalijos. Įvertinimas mokslininkui skirtas už nuopelnus Lietuvos istorijai, Vokietijoje suradus istorinį dokumentą – 1918 m. vasario 16 d. nutarimą dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo, ilgalaikį mokslinį ir pedagoginį darbą ir universiteto vardo garsinimą.

„Markas Aurelijus yra pasakęs, kad žmogus vertas tiek, kiek verti jo tikslai ir darbai, o Liudo Mažylio darbai kalba už Jį patį.

Žiūrėdamas į profesorius, matau pilietišką, aktyvų, jautrų ir nepaliaujantį ieškoti mūsų universiteto žmogų. Vasario 16-osios Aktas Vokietijoje nebuvo atrastas atsitiktinai – VDU visada puoselėjome ieškojimo dvasią, norą trinti ribas tarp disciplinų, požiūrių. Taip turi būti“, – pristatydamas prof. Liudą Mažylį, sakė VDU rektorius prof. Juozas Augutis.

Dėkodamas už suteiktą garbingą titulą, prof. L. Mažylis pasidžiaugė, kad atrastas Nepriklausomybės aktas padėjo tautai vieningai sutarti dėl savo istorijos: „Kartais atrodo, kad atsirado ne tik popierius, ne tik dokumentas. Kažkuria prasme mes iš naujo atradome save – galbūt išmanesnius, geriau suvokiančius, kaip rekonstruoti savo pačių istoriją. Neskubame susipriešinti dėl interpretacijų arba to, ką reikėtų pirmiausia įamžinti. Suprantame, kad vienodas istorijos supratimas iškart suteikia svarų pagrindą sutelktiems ateities sprendimams.“

Po šventinių sveikinimų ir regalijų įteikimo prof. L. Mažyliui, renginį pratęsė VDU Kamerinio orkestro ir VDU Akademinių

Kalba prof. Liudas Mažylis

choro „Vivere Cantus“ šventinis koncertas. Susirinkusiems lietuvių kompozitorių kūrinius atliko solistai – VDU Muzikos akademijos absolventai, Kauno valstybinio muzikinio teatro kolektyvo nariai: sopranas Ingrida Kažemėkaitė ir baritonas Andrius Apšega. Dirigavo VDU kamerinio orkestro vyriausiasis dirigentas Jonas Janulevičius. Šventės metu taip pat veikė paroda „Senieji Lietuvos žemėlapiai“, o po renginio buvo galima įsigyti debiutinę profesoriaus Liudo Mažylio knygą „99 metai po įvykio“.

Šventinio minėjimo dalyviai Vytauto Didžiojo universitete

KRONIKA

Lietuvos mokslų akademijoje

Akademikas **Valdemaras Razumas** nuo 2017 m. gruodžio 20 d. patvirtintas Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (MITA) Technologinės plėtros komiteto pirmininku trejiems metams.

2018 m. sausio 9 d. Lietuvos mokslų akademijos narių visuotiniame susirinkime ketverių metų kadencijai (**nuo 2018 m. vasario 1 d.**) patvirtintas naujas LMA prezidiumas: LMA prezidentas akad. Jūras Banys (išrinktas 2017 m. spalio 24 d.); viceprezidentas akad. Zenonas Dabkevičius; vyriausiasis mokslinis sekretorius akad. Vytautas Basy; prezidiumo narys akad. Vytautas Nekrošius; prezidiumo narys akad. Raimundas Šiaučiūnas; Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus pirmininkas akad. Domas Kaunas; Matematikos, fizikos

ir chemijos mokslų skyriaus pirmininkas akad. Leonas Valkūnas;

Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas akad. Vaidutis Kučinskas; Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus pirmininkas akad. Zenonas Dabkevičius; Technikos mokslų skyriaus pirmininkas akad. Gintautas Žintelis.

Vasario 13 d. dekretu Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Vasario 16-osios – Lietuvos valstybės atkūrimo dienos proga – už nuopelnus Lietuvos Respublikai, Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi apdovanojo **Saulių Klimašauską** – biochemiką, Lietuvos mokslų akademijos tikrąjį narį, Vilniaus universiteto profesorių habilituotą daktarą, aktyvų Lietuvos mokslo pažangos puoselėtoją, ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Ge-

dimino ordino Riterio kryžiumi – **Rimvydą Petrauską**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekaną, profesorių daktarą, aktyvų Lietuvos istorijos populiarintoją.

Šventė Europos Parlamente

Vasario 21 d. Briuselyje, Europos Parlamento rūmuose paminėtas Lietuvos Respublikos atkūrimo šimtmetis. Europos Parlamento, Europos Komisijos ir Seimo pirmininkai bei europarlamentarai sveikino lietuvius, džiaugėsi Lietuvos sėkme ir pripažinimu pasaulyje. EP pirmininkas A. Tajani pasiūlė Europos istorijos namuose eksponuoti 1918 m. Nepriklausomybės akto kopiją.

Minėjime dalyvavo Europos Komisijos pirmininkas Jean-Claude Juncker, Lietuvos Seimo pirmininkas Viktoras Pranckietis, įvairių frakcijų ir valstybių Europos Par-

lamento nariai. Sveikinimo žodį vadinauoju teletiltu iš Romos perdavė Europos Parlamento pirmininkas Antonio Tajani: „Valstybės atkūrimą vedusios vertybės suteikė lietuviams stiprybės išverti diktatūros siaubą. Juodžiausiomis valandomis nepriklausomybės atmintis suteikė jums ryžto išsilaisvinti iš Sovietinės priespaudos. Tai atvedė jus 2004 m. į Europos Sąjungą. Tapote vertinamu Europos šeimos nariu. Lietuva padėjo Europai tapti geresnei ir yra jums už tai dėkinga. Todėl, pažymint mūsų bendrą istoriją, man būtų didelė garbė, jei Europos istorijos namuose būtų eksponuojama 1918 m. Nepriklausomybės akto kopija.“

Renginį inicijavo Lietuvoje išrinkti EP nariai Laima Andrikenė, Petras Auštrevičius, Zigmantas Balčytis, Vilija Blinkevičiūtė, Antanas Guoga, Bronis Ropė, Algirdas Saudargas.

V. ADAMKUS: būtina atsižvelgti į akademinės bendruomenės interesus

Po to, kai darbo grupė pristatė pasiūlymus dėl universitetų tinklo optimizavimo ir aukštojo mokslo ateities, netyla diskusijos dėl to, kiek universitetų turi likti, kas su kuo turi jungtis, nuo ko viską pradėti.

Išklauskime universitetų nuomonę

Didelį Prezidento susirūpinimą kelia tai, kad, kurdama universitetų pertvarkos planą, darbo grupė neatsižvelgė į akademinę bendruomenių nuomonę. Grupėje nebuvo universitetų vadovybės atstovų. Nebuvo išklausti ir diskusijose nedalyvavo tie, kurių likimas yra sprendžiamas. Keista, kad VDU ir LEU jau baigiama vykdyti integracija taip pat neminama, nors ja siekiama tų pačių tikslų, kuriuos deklaruoja reformos rengėjai: studijų kokybės gerinimas, aukštųjų mokyklų valdymo optimizavimas, lėšų taupymas.

Būtina išsaugoti Vytauto Didžiojo vardą

„Grupės pasiūlyme Vytauto Didžiojo

universitetas yra dingęs, liko tik Kauno universitetas. Jokiu būdu su tuo negaliu sutikti. Istoriniu požiūriu Vytauto Didžiojo universitetas yra pagrindinis Lietuvos universitetas. 1922 metais buvo įkurtas pirmasis nepriklausomos Lietuvos universitetas Kaune. 1930 metais, minint Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktį, jam suteiktas Vytauto Didžiojo vardas. 1989-aisiais VDU atkurtas kaip klasikinė laisvųjų menų (*artes liberales*) universitetas. Šita simbolika turi išlikti Lietuvos aukštojo mokslo istorijoje, tai mes turime branginti“, – akcentavo V. Adamkus.

Burtis apie humanitarinio profilio universitetą

Kalbėdamas apie Vytauto Didžiojo universitetą, Prezidentas pabrėžė, kad svarbu išsaugoti šios aukštosios mokyklos puoselėjamą išskirtinį dėmesį socialiniams bei humanitariniams mokslams ir tarpdiscipliniškumui. Šiuolaikiniame pasaulyje labai svarbu rengti ne tik techninių specialybių specialistus, bet ir humanitarus, mokančius analizuoti, mąstyti kritiškai, bendrauti, pri-

Prezidentas Valdas Adamkus Lietuvos Respublikos Seime

statyti mintis ir idėjas, turinčius lyderio savybių. Verslas vis dažniau ieško būtent tokių plačios pasaulėžiūros žmonių, nes jie skatina

inovacijas. Apie tokį Vytauto Didžiojo universitetą, V. Adamkaus teigimu, ir turėtų burtis kitos Kauno aukštosios mokyklos. ■

TEISĖ STUDIJUOTI – ŽMOGAUS TEISIŲ KONTEKSTE

LAIKAS IŠLAISVINTI PRIĖMIMĄ Į AUKŠTĄSIAS MOKYKLAS

Prof. dr. Jonas Ruškus

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 straipsnis teigia: „Aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus.“ Tačiau panašu, kad ši konstitucinė teisė Lietuvoje įgyvendinama klaidingai. Iš tiesų, šiandien Lietuvoje aukštasis mokslas prieinamas (arba neprieinamas) pagal akademinis **mokyklinius rezultatus**, o ne pagal žmogaus gebėjimų atitiktį studijų programai ir profesijai. Kitaip tariant, stodami į aukštąją mokyklą jaunuoliai yra apdovanojami už išimtinai praeities – mokyklinius – nuopelnus, o ne priimami studijuoti pagal studijų programą ir būsimą profesiją atitinkančius gebėjimus ir motyvaciją.

Jokiu būdu neneigiu bendrojo lavinimo, lietuvių ir užsienio kalbos, matematikos, istorijos ir kitų mokymosi dalykų. Bendrojo išsilavinimo standartas yra būtinas kaip pagrindas bet kuriai profesijai. Tačiau priėmimas turėtų būti nukreiptas ne į pasibaigusią praeitį, o į išsipildysiančią ateitį, būsimas studijas, siekiant išsilavinimo ir profesijos.

Dabar jaunuolių atranka į aukštąsias mokyklas vyksta pagal mokyklinius – brandos egzaminų – rezultatus. **Atranką Lietuvoje atlieka technokratinis ir biurokratinis aparatas**, vadinamas Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti (LAMA BPO). Šis aparatas išskirsto stojančiuosius pagal jų brandos egzaminų rezultatus į studijų programas, kurios sugrupuotos pagal kryptis ir sritis.

Į studijų programas patenkama ne pagal tai, kiek jos atitinka studento gebėjimus, o pagal bendrojo lavinimo brandos egzaminus. **LAMA BPO aparatas yra nujautrintas stojančiųjų motyvacijai** ir potencialiems gebėjimams būsimai profesijai bei atitiktį studijoms. Balas nustatomas pagal brandos egzaminų įvertinimus, egzaminų, kurių patikimumu buvo ne kartą pagrįstai suabejota viešojoje erdvėje.

Jaunuolių likimas sprendžiamas konvertuojant į balą tokiais egzaminais numanomai įvertintus gebėjimus ir atitiktį profesijai. Balo ypatumas tas, kad pagal tam tikrą balą (pavyzdžiui, 3,0) stojantysis bus priskirtas „gabiems“ (pagal 2009 m. aukštojo mokslo reformatorių retoriką) ir gaus valstybės finansavimą studijoms. **Tačiau, jei balas bus bent šimtąja dalimi mažesnis** (pavyzdžiui, 2,9), žmogus bus priskirtas negabiems ir į aukštąją mokyklą nepateks ar bent negaus valstybės finansavimo. Ir visa tai ne dėl motyvacijos ir gebėjimų atitikties ar neatitikties būsimai studijų programai, bet dėl sėkmės ar nesėkmės, išlaikius bendrąjį išsilavinimą įvertinančius egzaminus. Kai kuriose studijų kryptyse taikomi motyvacijos testai ar

brandos darbas tėra sistemos pudravimas, mažai keičiantis atrankos į aukštąsias mokyklas esmę.

Vieši jaunuolių pasisakymai parodo jų nusivylimą galimybėmis studijuoti Lietuvoje ir pasiryžimą vykti studijuoti užsienyje. Į Lietuvos aukštąsias mokyklas nepatekusį jaunimą mielai susisemia užsienio aukštosios mokyklos, kurios vertina ne tik jų bendrojo lavinimo rezultatus, bet ir motyvacijos bei gebėjimų atitiktį studijų programai.

Tokia selektyvi sistema Lietuvoje yra negailestinga ne tik dėl to, kad apie mokslieivio atitiktį studijų programai sprendžiama pagal bendrojo išsilavinimo rezultatus, bet ir todėl, kad **ant vienkartinį egzaminų sėkmės kortos statoma jauno žmogaus ateitis**. Baigusieji mokyklas neretai nemato galimybės studijuoti Lietuvoje, nes jų vieno ar kito dalyko (pavyzdžiui, matematikos) balai yra aritmetiškai mažesni, nei reikalauja nustatytas slenkstis.

Jaunuoliai paverčiami balais, kurie *a priori* neturi nei profesinės motyvacijos, nei gebėjimų, kuriuos praryja ir išspjauna priėmimo į aukštąsias mokyklas panoptikumas. Panoptikumu žymus prancūzų sociologas Michelis Foucault pavadino institucionalizuotą žmonių kontrolės disciplinarinį aparatą, kuriame metaforinė akis stebi ir disciplinuoja kiekvieną pagal savo nustatytus numanomai objektyvius kriterijus. Ir tai yra ne kas kita, kaip, anot edukologės Lilijos Duoblienės, žmogaus teises varžantis ir asmenybės sklaidą žlugdantis įrankis.

Lietuva privalo įgyvendinti konstitucinę normą „aukštasis mokslas prieinamas

visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus“. Kitaip tariant, priimti visus jaunuolius, turinčius bendrąjį išsilavinimą ir motyvuotus studijų programai bei būsimai profesijai. Žinoma, galimi papildomi specifiniai profesinio tinkamumo ir motyvacijos kriterijai pagal atskiras studijų programas. Tikėtina, ne visi turės gebėjimų ir motyvacijos pasirinkti studijų programai sėkmingai įveikti, ne visi galės tęsti studijas, dalis atkris jau po pirmojo semestro, tačiau lygias galimybes privalo suteikti visiems!

Tokie pokyčiai pareikalautų ir aukštojo mokslo finansavimo peržiūros. Taip būtų išspręstas mokamų (arba studento mokamų valstybinei aukštajai mokyklai) ir nemokamų (arba valstybės mokamų aukštajai mokyklai už studentą) studijų Gordijaus mazgo nonsensas. 2009 m. įstatymu įteisintas diskriminacinis **krepšelių** „išradimas“ turi būti keičiamas į labiau demokratines ir liberalias aukštojo mokslo finansavimo formas.

Paradoksalu, kad toks konstitucinis, galimybių neribojantis, asmens gebėjimais ir išsilavinimo bei profesinės karjeros lūkesčiais grįstas priėmimas į aukštąsias mokyklas būtų daug daugiau liberalesnis, nei šiuo metu veikiančių neoliberalių pagrindu sukurtas diskriminacinis, technokratinis ir biurokratinis stojančiųjų atrankos aparatas. Konstitucijos 41 straipsnio įgyvendinimas leistų Lietuvoje sulaukyti nemažą dalį jaunimo, suteikti jiems galimybę įgyti išsilavinimą ir profesiją čia, Lietuvoje, ir taip realiai parodyti, kad **Lietuva myli savo vaikus**. *Autorius yra Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, Jungtinių Tautų žmogaus teisių ekspertas.* ■

Abitūros baigiamieji darbai – tarp norų ir galimybių

Laura Žemaitienė

Lietuvos pedagogai, moksleiviai ir jų tėvai jau seniai kalbėjo apie tai, kad vien abiturijos egzaminų rezultatai negali atspindėti per 12 metų žmogaus įgytų žinių ir gebėjimų. Tad Švietimo ir mokslo ministerija galiausiai atsižvelgė į tokius argumentus, ir šie metai yra pirmieji, kai abiturientai gali parengti ir vertinimo komisijai pateikti pasirinkto dalyko brandos darbą. Tačiau tam pasiryžo tik kiek daugiau nei 200, t. y. tik apie 1 proc., šalies abiturientų, nors devintuku ar dešimtuku įvertinti darbai, stojant į aukštąsias mokyklas, papildomai suteiktų 0,25 balo.

Ir tai nestebina. Norint parašyti gero pažymio vertą tokių dalykų, kaip fizika, chemija ar biologija darbą, vien kompiute-

ASU doktorantė Neringa Juškevičiūtė universiteto Agrobiotechnologijų laboratorijoje kartu su Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos mokiniais vykdo testinius tyrimus, kurių metu gamina maitinamąsias terpes *in vitro* auginamiems augalams

rio ar bibliotekos moksleiviui nepakanka. Tam reikia šiuolaikiškos eksperimentinės bazės, kokias turi universitetai, kitos mokslo įstaigos ar privatus verslas, bet ne bendrojo lavinimo mokyklos. Todėl peršasi išvada, kad pasakiusi „A“ ministerija nepasakė „B“: kaip mokiniui patekti į modernią laboratoriją, kaip gyvenančiajam atokiame regione į ją nuvykti, galiausiai, kur gauti lėšų eksperimentinei veiklai, jei esi viso labo „statistinės“ šeimos atžala? Tad kol kas, panašu, ŠMM naujovė remiasi tik pedagogų entuziazmu ir universitetų geranoriškumu padėti gabiems moksleiviams įgyvendinti savo idėjas.

Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos direktorius Adolfas Girdžiūnas teigia, kad gimnazija jau pati aktyviai ieškojo partnerystės su kuria nors aukštąja mokykla, kurioje gimnazistai galėtų tobulinti savo žinias ir galbūt rengti abiturijos baigiamuosius darbus. „Buvome girdėję labai gerų atsiliepimų apie Aleksandro Stulginskio universiteto darbą su moksleiviais. Todėl džiaugiamės, kad jo vadovai ne tik geranoriškai sutiko mums atverti ASU laboratorijas, bet ir skyrė gimnazistams kuratorių, padėjo parengti ugdymo programą“, – pasakoja A. Girdžiūnas.

Į ASU klasę iš 120 Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos pirmosios klasės gimnazistų buvo atrinkti 25, motyvaciniuose prašymuose argumentuotai išdėstę tokio papildomo lavinimosi tikslus. Direktoriaus žodžiais, šie jaunuoliai „nušauna du zuikius“ – turi galimybę pagilinti savo biologijos, chemijos žinias ir išsamiai susipažinti su ASU studijų programomis. Gimnazistai į ASU periodiškai vyksta jau antri metai. Ir, kaip teigia šios gimnazijos biologijos mokytoja Elvyra Kriaučiūnienė, šių išvykų rezultatai džiugina. „Pirmą kartą per ilgą savo pedagoginio darbo praktiką bandysiu vadovauti keturioms merginoms, rengiančioms baigiamąjį abiturijos darbą. Šiomet trys jų mokosi antroje, viena – trečiojoje gimnazijos klasėje. Tačiau galiu drąsiai teigti, kad, jeigu nebūtų sudaryta galimybė šioms gimnazistėms patekti į modernią ASU biotechnologijos laboratoriją, jų idėjos būtų likusios neįgy-

Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos ASU klasės mokiniai tyrinėja augalus

vendintos“, – neabejoja pedagogė.

Pasak E. Kriaučiūnienės, užsiėmimų metu ASU Agrobiotechnologijų laboratorijoje gimnazistai išmoko klonuoti augalus, sužinojo, kaip gaminamos tam reikalingos maitinamosios terpės. Keturias moksleives tai paskatino ir gilesniems eksperimentams. „Namuose pasirošėme biologiškai turtingų augalų – dilgėlių, garšvų, serencijų – nuovirų. O ASU laboratorijoje šiais nuovirais praturtinusios maitinamąją terpę merginos klonuos gėlę kalančę bei stebės, kaip iš kelių jos ląstelių mėgintuvėlyje formuojasi naujas augalas. Tai pačių mergaičių sugalvota originali idėja. Tačiau tam, kad galėtų stebėti šio savo eksperimento rezultatus, jos į ASU turės atvykti bent kartą per mėnesį. Gerai, kad vienos jų tėtis miškininkas, beje, pats ASU absolventas, yra pasiryžęs pavėžėti. O ir Ukmergė nuo Kauno nėra itin toli. Tačiau sunkiai įsivaizduoju, ką tokioje situacijoje darytų atokiuose šalies regionuose gyvenantys moksleiviai“, – sako E. Kriaučiūnienė ir pastebi, kad gana brangios yra ir priemonės, reikalingos eksperimentinei veiklai.

Pasak ASU Studijų skyriaus vadovės doc. dr. Ritos Pupalienės, Ukmergės Antano Sme-

tonos gimnazijos gimnazistai – toli gražu ne vieninteliai šioje aukštojoje mokykloje žinių besisemiantys moksleiviai. Analogiškos ASU klasės yra įsteigtos Kėdainių Šviesioje, Kėdainių r. Josvainių, Kauno r. Ugnės Karvelis gimnazijose. Į universitetą taip pat periodiškai atvyksta tarpdisciplininės itin gabių mokinių ugdymo programos dalyviai. Ši programa įgyvendinama kartu su Kauno miesto savivaldybe. ASU Verslumo ugdymo centras periodiškai organizuoja užsiėmimus aukštesniųjų klasių moksleiviams, universitete vykdoma neformaliojo švietimo programa „Aplinkos tyrimai“, pagal kurią Kauno Prezidento Valdo Adamkaus gimnazijos moksleiviams vyksta aplinkos pažinimo užsiėmimai.

„ASU turime daug mokyklinio amžiaus vaikams įdomių erdvių – laboratorijų, ekspozicijų. Turime ir grupę entuziastų lektorių, pasiryžusių dirbti su moksleiviais. Mūsų universiteto laboratorijose abiturientai galėtų sėkmingai rengti baigiamuosius agrobiotechnologijos, dirvožemio tyrimų, chemijos, dirvožemio tyrimų, bioenergetikos, ekologijos, miškininkystės darbus“, – apibendrina ASU Studijų skyriaus vadovė. ■

NAUJOS KNYGOS

Alfredas Bumblauskas, Alfonsas Eidintas, Antanas Kulakauskas, Mindaugas Tamošaitis. (2018). Lietuvos istorija kiekvienam. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui parengė žinomų istorikų knygą „Lietuvos istorija kiekvienam“. Joje autoriai atsako į klausimą, kuris kiekvienam Lietuvos piliečiui yra pats svarbiausias: kaip atsirado šiuolaikinė Lietuva ir kodėl mūsų valstybė yra ne atsitiktinumų ar šalutinių aplinkybių išraiška, bet ne vieną šimtmetį brandintas, nuolatinės visų piliečių kovos už laisvę ir nepriklausomybę rezultatas.

„Mes sakome paprastai – Lietuva yra sena istorinė valstybė, žinoma kaip galinga pagoniška imperija, po krikšto nepraradusi savo valstybingumo ir stipriose unijose su Lenkija. Katalikybės dėka tapusi Europos

Knygos viršelis

civilizacijos dalimi, Lietuva net ir po 1795-ųjų, įtraukta į Rusijos imperijos sudėtį, sugebėjo iškilti kaip tauta iš užmaršties ir atkurti savo valstybę. Sparti valstybės raida ir greita pažanga įtvirtino lietuvių sąmonėje nuostatą, kad visuomet sieksime savo valstybės. Ir to siekio niekaip nesugniuždė nei Stalino, nei Hitlerio režimai. Teigiame, kad pačių lietuvių pastangomis, palankiai susiklosčius tarptautiniams įvykiams, XX a. net du kartus atkūrėme savo valstybę. Vargu ar kam pavyks pakartoti tokį pasiekimą. Ilgaamžėje, kruvinoje, sekinančioje kovoje Lietuva nusipelnė teisę egzistuoti kaip valstybė, ir nebus lengva tam, kuris netyčia, dėl mūsų istorijos nežinojimo, tai pamirš. Tokią siunčiame žinią. Ir dar – mes didžiuojamės savo istorija“, – sako vienas šios knygos sumanytojų, sudarytojų ir autorių Alfonsas Eidintas.

Remdamiesi gausiais šaltiniais, doku-

mentais ir visų kartų istorikų tyrinėjimais, autoriai parengė lengvai skaitomą, tiesos ir atvirumo kriterijais grįstą trumpą Lietuvos istoriją nuo seniausių laikų iki šių dienų. Nenuslėptos ir nenuitytos klaidos ar klystkeliai, kurių pasitaikė Lietuvos istorijoje. Svarbiausia – parodyta, kad dramatiškose ir sudėtingose situacijose valstybės kūrėjai, kartu su savo šalies žmonėmis eidami per okupacijų duobes ir atkurtos Nepriklausomybės įkalnes, rūpinosi valstybės sukūrimu ir jos išlikimu, žmonių gyvenimo, kūrybos sąlygomis. Visų jų pastangos lėmė, kad 2018 m. Lietuva švenčia valstybės atkūrimo šimtmetį.

Knyga siekiame paskatinti visuomenę domėtis savo valstybės istorija. Šiuolaikiam mąstančiam žmogui istorinės žinios, istorinio konteksto išmanymas – būtinas. Jis primena, kas žmogaus, visuomenės ir valstybės istorijoje svarbu ir reikšminga. ■

STUDIJŲ NAUJOVĖS

Blėstantis doktorantūros studijų populiarumas
arba neišnaudotos galimybės

„Jeigu man reikėtų dar kartą rinktis profesiją, jos tikrai nekeisčiau, manau, kad pasirinkau labai sėkmingai“, – sako Kauno technologijos universiteto profesorius Sigitas Tamulevičius, kuriam praėjusiais metais buvo įteikta Kauno miesto mokslo premija. Pasak jo, mokslininko kelyje nuolat lydi smalsumas, domėjimasis naujovėmis ir kūrybiškumas. Vis dėlto, kad ir koks atrodytų patrauklus mokslininko darbas, stojančiųjų į doktorantūros studijas mažėja.

„Norėdami užsitikrinti finansinį saugumą, jaunieji mokslininkai dažnai renkasi darbą versle, o ne siekia mokslininko karjeros. Tai yra didžiulė problema. Jeigu niekas nepasikeis, po penkerių metų tokiose srityse, kaip elektros ir elektronikos inžinerija, energetika bei kitose, pritrūksime dėstytojų ir mokslininkų“, – sako KTU laikinoji rektorė prof. Jurgita Šiugždinienė.

Ar tikrai doktorantūroje studijuojantys būsimieji mokslininkai išnaudoja visas jiems prieinamas galimybes? KTU doktorantūros projektų vadovė Vita Daudaravičienė

KTU doktorantė Neringa Gerulaitienė

pastebi, kad doktorantai už puikius studijų ir mokslinių tyrimų rezultatus, taip pat mokslinei kūrybinei veiklai ir akademiniam mobilumui gali pretenduoti į papildomą fondų paramą: „Vyksta aktyviausių doktorantų konkursas, steigiamos mecenatų stipendijos, skatinimai už mokslinę produkciją ir pan. KTU doktorantai gana noriai dalyvauja Lietuvos mokslo tarybos konkursuose. Jie galėtų aktyviau naudotis ir kitų fondų teikiama galimybėmis.“

„Doktorantūros studijos suteikė man galimybę stažuotis geriausiuose pasaulio universitetuose, dalyvauti tarptautinėse konferencijose, doktorantų vasaros mokyklose ir seminaruose. Galimybė pasidalinti savo patirtimi su užsienio kolegomis yra neįkainojama, nes gauni daug vertingų patarimų tolimiesiems tyrimams“, – sako KTU doktorantė Neringa Gerulaitienė, neseniai gavusi skatinamąją stipendiją kaip aktyviausia doktorantė vadybos mokslo kryptyje.

Galimybė įgyti tarptautinės patirties – neįkainojama

Vienas iš paprasčiausių būdų įgyti tarp-

tautinės patirties, vykdant mokslinius tyrimus, yra „Erasmus+“ praktikos. „Šiais laikais mokslas yra labai tarptautiškas ir bendradarbiavimas su užsienio institucijomis visada yra pliusas, tad „Erasmus+“ praktika gali būti puiki ilgalaikio bendradarbiavimo pradžia“, – sako Aušrinė Jurkevičiūtė, KTU Medžiagų inžinerijos mokslo krypties doktorantė. KTU yra sudaręs sutartį su Jungtinės Karalystės Nacionaliniu struktūrinio integralumo tyrimų centru (angl. *National Structural Integrity Research Centre*), todėl doktorantai gali net trejus metus mokslinius tyrimus atlikti Kembridže. Moksliniams tyrimams skirta įranga ir įrenginiai, kuriuos įsigyja centras, finansuojami iš nacionalinių Jungtinės Karalystės fondų lėšų.

Pagal šią sutartį Kembridže tyrimus atliekantis matavimų inžinerijos mokslo krypties doktorantas Tomas Každailis sako, kad taip galima įgyti ne tik profesinės, bet ir socialinės patirties, todėl nauda – akivaizdi: „Iš arti galiu pamatyti, kaip veikia aukšto lygio tarptautinės kompanijos mechanizmas, kokios yra aktualios sritys, kur galbūt trūksta specialistų. Konferencijos, įvairūs renginiai pačioje kompanijoje, darbas su aukštos kvalifikacijos mokslininkais – galėčiau vardinti ir vardinti tai, ko galima pasisemti iš šios galimybės.“

Vaikinas įstojo į matavimų inžinerijos doktorantūros studijas, o vykti į Kembridžą jį paskatino atsiveriančios perspektyvos pasirinktoje tyrimų srityje – T. Každailio disertacijos tematika yra susijusi su 3D spausdinimu. „Žinau kokias progresyvi, nauja ir inovatyvi yra 3D spausdinimo sritis. Būtent tai ir buvo vienas iš pagrindinių motyvų vykti darbuotis pagal šią programą. Ši sritis ten yra kur kas populiareesnė nei Lietuvoje, todėl atsiranda ir didesnės darbo perspektyvos“, – pasakoja T. Každailis. Vis dėlto, jaunas tyrėjas savo ateitį pirmiausia sieja su Lietuva.

KTU doktorantas Tomas Každailis

Verslo parama

V. Daudaravičienė pabrėžia neabejotiną verslo svarbą ruošiant doktorantus. Nuo 2017 m. pradėta plėtoti ir pramoninė doktorantūra. Tokia doktorantūros forma skatina verslą ir mokslą bendradarbiauti, ir rengti verslo poreikius atitinkančius mokslinius, kai disertacinių tyrimų tematiką siūlo verslas, o universitetas užtikrina doktorantui reikiamų kompetencijų įgijimą. 2017 m. viena didžiausių ortopedijos technikos kompanijų Europoje „Ortho Baltic“ priėmė du KTU doktorantus.

Pirmosios robotikos įmonės Lietuvoje „Rubedo Sistemas“ bendrasteigėjo Lino Vaitulevičiaus teigimu, jau mažai kas abejoja, kad ateities valiuta bus žinios, tad mokslininkai turi puikią startinę poziciją: „Panašiausiai į mokslą žiūri tie verslai, kurie siekia gaminti aukštos pridėtinės vertės produkciją. Tam reikalingos gilios specialiosios žinios, o tai – mokslininkų arklukas. Lietuva oficialiai deklaruoja padidintą dėmesį „žinių ekonomikai“, todėl turėtų daugėti verslų, kurie savo vertės pasiūlymus grindžia naujausiomis mokslo žiniomis.“

Profesorius Sigitas Tamulevičius

MOKSLO IR KULTŪROS RENGINIAI

LITUANISTIKA – GLOBALIZMO VĖTROJE

Lietuvoje daugėja akivaizdaus lituanistikos žlugdymo apraiškų. Menkinamas lituanistikos tyrimų ir studijų statusas bei mažinamas jų finansavimas. Abitūros egzaminuose sudaromos sąlygos atsakyti lietuvių literatūros. Taip lituanistai – ir mokytojai, ir tyrėjai – visuomenėje praranda ir taip jau sumenkusį socialinį statusą bei prestižą. Jeigu ir toliau bus einama šia kryptimi, lituanistų gali ir visai nebereikėti...

Ruošiant politinę ir teisinę dirvą dvikalbystei šalies viešajame gyvenime įtvirtinti, faktiškai rengiamasi panaikinti valstybinį lietuvių kalbos statusą. Siaurinama lietuvių kalbos viešojo vartojimo erdvė. Kalba stumiamą į akademinio gyvenimo paribius. Dirbtinai stabdoma jos natūrali

plėtra. Didėja pavojus, kad lietuvių kalbą, kaip sovietmečiu, **vėl bus mėginama paversti tik buitinio vartojimo kalba.** Reaguodamas į šias tendencijas, Vilniaus forumas kovo 2 d. 16 val. Lietuvos nacionalinio muziejaus salėje (Arsenalo g. 3) rengia konferenciją „Lituanistika globalizmo vėtroje: ugdyti tautos kultūrą, stiprinti valstybę“.

I dalis

Vytautas Rubavičius – „Lituanistika – Lietuvių kultūra – Lietuvos valstybė“;

Rasa Čepaitienė, Darius Vilimas – „Is-torijos tyrimai – mokslui ar visuomenei?“;

Aušra Martišiūtė – „Lituanistika mokykloje: modernios, pasauliui atviros lietuvių kalbos gairės“.

II dalis

Marijus Šidlauskas – „Lietuvių literatūra ir vertybės“

Jūratė Laučiūtė – „Ar išlaikėme išbandymą laisvę?“

Artūras Judžentis – „Įsipareigojimo ir atsakomybės Tautai“.

Nuoširdžiai kviečiame ateiti pasiklausyti, o po to – apmąstyti ir paversti įsitikinimais bei veiksmis. Būtina priešintis valdžios savivalei ir kurti lituanistikos gynimo sąjūdį. Kitaip valstybė liks be pamatų, o tauta – be savos kultūros. Pridedame kalbininkų pareiškimą, atspindintį valstybės požiūrį į lituanistikos tyrimus: <http://www.propatria.lt/2018/02/kalbininkai-lietuvos-mokslo-taryba.html>

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

rašymas būtų leidžiamas, jei seniūnijoje gyvena daugiau nei 1/3 tautinės mažumos atstovų. Jeigu seniūnijoje tautinės mažumos gyventojų yra mažiau nei 1/3, vietovardžiai mažumos kalba galėtų būti rašomi tik priitarus tos teritorijos gyventojų daugumai.

Naujasis įstatymas taip pat sudarytų sąlygas gyventojams kreiptis į savivaldybės institucijas mažumos kalba, o savivaldybė turėtų atsakyti valstybine kalba, tačiau kartu galėtų pridėti atsakymą mažumos kalba.

Panašiai mažumų gana gausiai apgyvendintose savivaldybėse būtų galima teikti informaciją ar pirminę teisinę pagalbą: jeigu mažumos atstovų gyvena ne mažiau nei 1/3 visų gyventojų, tai informacija turėtų būti teikiama lietuvių kalba, bet kartu galima būtų gyventojus informuoti ir mažumos kalba.

Remiantis 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyvena 6,6 proc. lenkų tautybės Lietuvos piliečių, 5,8 proc. – rusų tautybės, 1,2 proc. – baltarusių, 0,5 proc. – ukrainiečių, 0,6 proc. – kitų tautybių. Iš viso Lietuvoje suskaičiuojama 154 tautybių gyventojų.

Pasirašyta universiteto ir kolegijos bendradarbiavimo sutartis

Klaipėdos universitetas, siekdamas įgyvendinti darnų Klaipėdos regiono inovacijų ekosistemos modelį, 2018 m. vasario 1 d. pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos verslo kolegija. Sutarties tikslas – universiteto ir kolegijos partnerystė valdymo, akademinėje, mokslo tiriamojame, kultūrinėje ir kitose veiklos srityse. Be to, užtikrinti palankias sąlygas Lietuvos verslo kolegijos absolventams tęsti studijas Klaipėdos universitete ir įgyti aukštesnį kvalifikacinį laipsnį. Klaipėdos universitetas ir Lietuvos verslo kolegija įsi-

pareigoja bendradarbiauti, rengiant naujas ir tobulinant vykdomas studijų programas, be to, sudaryti palankias sąlygas kolegijos absolventams tęsti studijas Klaipėdos universitete.

Pasak KU rektoriaus prof. Eimučio Juzeliūno, šios bendradarbiavimo sutarties pasirašymas – dar vienas įrodymas, kad Klaipėdos regione galima įgyvendinti inovacijų ekosistemos modelį, kuris susieja verslą, savivaldą ir visas Klaipėdos regiono aukštąsias mokyklas. „Klaipėdos universitetas šiuo metu rengia universiteto plėtotės planą, kurį turi pateikti Vyriausybei. Vienas iš dominuo-

Sutarties pasirašymas

KU rektorius prof. habil. dr. Eimutis Juzeliūnas ir LVK direktorė Angelė Lileikienė

jančių plano aspektų – inovacijų ekosistema. Jūsų įnašas į inovacijų ekosistemos vystymą bus ypač svarbus. Mūsų tikslas – palengvinti perėjimą iš vienos studijų pakopos į kitą, sumažinti beprasme konkurenciją tarp aukštųjų mokyklų“, – pasirašant sutartį kalbėjo KU rektorius E. Juzeliūnas.

Lietuvos verslo kolegijos direktorė A. Lileikienė patikino, kad kolegija pasirengusi bendradarbiauti ir ieškoti bendrų sąlyčio taškų su Klaipėdos universitetu: „Šiuo metu vienas aktualiausių kolegijos klausimų –

galimybė jos absolventams lengviau įstoti į magistrantūros studijas universitete. Be to, norime prisidėti prie profesinės magistrantūros kūrimo Klaipėdos universitete. Na, o kolegijos mokslininkai yra pasirengę prisidėti prie universitete vykdomų empirinių, taikomųjų tyrimų.“

Klaipėdos universitetas 2014 m. pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Socialinių mokslų kolegija, 2015 m. – su Klaipėdos valstybine kolegija. *Parengta pagal „Klaipėdos universiteto naujienas“*

Prasidėjo penkioliktieji Marijos Gimbutienės skaitymai

Apyrankė su taisymo žymėmis. Kobulbudžių bronzos amžiaus lobis (dab. Bobrovas, Kaliningrado sritis). Kaliningrado srities istorijos ir dailės muziejus. A. Čivilytės nuotr.

Penkioliktą kartą Lietuvos nacionaliniame muziejuje rengiami lietuvių archeologai, daugelio knygų ir straipsnių autorei prof. Marijai Gimbutienei (1921–1994) skirti skaitymai. „Šioje tęstinėje konferencijoje kviečiame dalyvauti visus besidominčius Lietuvos priešistorę ir istoriniais laikais, norinčius sužinoti daugiau.

Nuo vasario iki balandžio dvyliką pranešėjų per šešis vakarus supažindins su naujausiais archeologiniais tyrinėjimais ir atradimais Lietuvoje“, – pristatydamas naujo sezono skaitymų vakarus, sakė Lietuvos nacionalinio muziejaus archeologas dr. Gediminas Petrauskas.

Pirmajame skaitymų vakare vasario 21 d.

kalbėta apie seniausius medžiagų perdirbimo atvejus ir išskirtinius naujųjų laikų dirbinius. Humanitarinių mokslų daktarė Agnė Čivilytė klausytojus supažindino su medžiagų perdirbimo archeologija, pristatė tūkstantmečius menančius perdirbimo būdus ir priežastis. Archeologė Skaistė Ardavičiūtė-Ramanauskienė pristatė Lietuvoje retą, itin puošnų naujųjų laikų stalo įrankių tipą.

Penkioliktus metus rengiami Marijos Gimbutienės skaitymai šiemet prasidėjo vasario 21 d. ir baigsis balandžio 11 d. Renginiai vyks Lietuvos nacionalinio muziejaus Archeologijos ekspozicijoje, Arsenalo g. 3. Įėjimas – nemokamas.

2018 m. skaitymų programa:

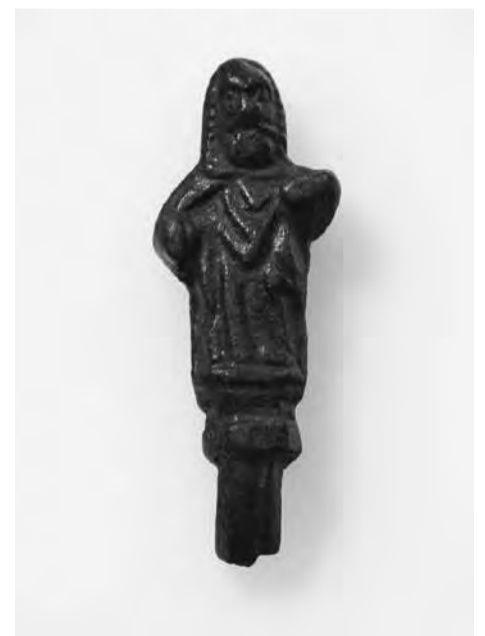
Vasario 28 d. 17 val. „Naujausi archeologiniai atradimai Panevėžio krašte: Sabonių, Nauradų, Lakštingalų kaimų kapinynai“. Pranešėjas – Dovydas Petrusis.

„Padavimai apie piliakalnius: naujas tyrimų kelias“. Pranešėjas – prof. dr. Vykintas Vaitkevičius.

Kovo 14 d. 17 val. „Kraštotyra ir archeologija: naujų paminklų paieškos Akmenės rajone“. Pranešėjas – dr. Gediminas Petrauskas. „Lietuvos archeologinio žemėlapio reprezentatyvumo klausimu“. Pranešėjas – dokt. Žilvinas Montvydas.

Kovo 21 d. 17 val. „Naujausi tyrinėjimai Kernavėje“. Pranešėjas – dr. Rokas Vengalis.

Balandžio 4 d. 17 val. „Povandeniniai

Šaukšto su apaštalo figūra rankenėlė. XVII a. Lietuvos nacionalinis muziejus. K. Stoškaus nuotr.

Žeimenos lobiai“. Pranešėjai – doc. dr. Egidijus Šatavičius, Aldas Matiukas, Saulius Zakarevičius.

Balandžio 11 d. 17 val. „Persirengėliai“ Marvelės kapuose“. Pranešėjas – doc. dr. Mindaugas Bertašius. „Bilionų piliakalnio paslaptys“. Pranešėjas – doc. dr. Gintautas Zabiela.

Išrinkti 2018 metų Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalia „Tarnaukite Lietuvai“ laureatai

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalia „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisijos 2018 m. vasario 12 d. posėdyje slaptu balsavimu išrinkti 2018 metų Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalia „Tarnaukite Lietuvai“ laureatai.

Už parlamentarizmo tradicijų puoselėjimą, pilietiškumo ir demokratijos skatinimą:

Julius Beinortas (visuomenininkas), Elena Bradūnaitė-Aglinskienė (etninių kultūrų specialistė), Romas Kaunietis (kraštotyrininkas), Algirdas Svidinskas (etnografas).

Už filantropinę veiklą, ypač jaunų žmonių saviraiškos skatinimą ir rėmimą:

Rūta Elijošaitytė-Kaikarė (literatūrinių projektų kuratorė ir mecenatė), Ruslanas Linevas (verslininkas),

Karolina Masiulytė-Paliulienė (kultūros veikėja), Justinas Stonys (senovinės technikos muziejaus įkūrėjas).

Už savanorystės kultūros sklaidą Lietuvoje:

Daiva Nakrošienė (Klaipėdos apskrities viešosios I. Simonaitytės bibliotekos skyriaus vedėja), Algimantas Stalilionis (kraštotyrininkas), Lina Šimkevičienė (Kelmės

„Kražantės“ progimnazijos pradinių klasių mokytoja), Teresė Ūksienė (Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Šilalės filialo pirmininkė).

Už visuomeniškai aktualią publicistiką, ugdančią tautiškumą ir dvasines vertybes:

Juratė Katinaitė (LRT radijo vyresnioji muzikos redaktorė), Jolanta Kryževičienė (LRT kultūros laidų redakcijos vyriausioji redaktorė), Leonas Peleckis-Kaktavičius (literatūros almanacho „Varpai“ vyriausiasis redaktorius, rašytojas), Aldona Vladislava Vasiliauskienė (istorikė).

2018 metų Gabrielės Petkevičaitės-Bitės

atminimo medaliui „Tarnaukite Lietuvai“ iš viso buvo pateikti 42 kandidatai. Medalis už visuomeninę veiklą skiriamas fiziniams ir juridiniams asmenims – Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečiams, piliečių bendruomenėms, asociacijoms ir kitiems asmenims, atitinkantiems medalia skyrimo kriterijus.

„Mokslo Lietuvos“ redakcija sveikina mūsų ilgametę autorę istorikę Aldoną Vladislavą Vasiliauskienę ir Lietuvos mokslininkų sąjungos rėmėją doc. dr. Justiną Stonį, tapusius Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalia „Tarnaukite Lietuvai“ laureatais. ■

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

LIETUVOS VALSTYBĖS ŠIMTMEČIO MINĖJIMO PARODA

Loreta Glebavičiūtė

2018 m. vasario 13 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje buvo atidaryta paroda „Vasario 16-osios Lietuva: nepriklausomos valstybės atkūrimas dokumentuose“. Renginyje dalyvavo visuomenės veikėjai, istorikai, politikai. Kalbėjo istorikai dr. Algimantas Kasparavičius ir dr. Vilma Bukaitė bei parodos rengėja LMA Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriaus mokslo darbuotoja Rasa Sperskienė.

Laikotarpis nuo 1917 m. antrosios pusės iki 1918 m. – ypatingas, tačiau visuomenei iki šiol mažai žinomas. Vilniuje tuo metu prasidėjo nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas. Svarbiausia šio proceso ašimi tapo Lietuvos Taryba. Parodos ekspozicijoje didžiausias dėmesys skirtas apie Tarybos veiklą pasakojantiems dokumentams. Ekspozitai atrinkti ir iš to meto garsių žmonių fondų.

Renginį Vinco Mykolaičio-Putino eilėraščių „Regėjimas“, parašytu 1918 m. šv. Velykų proga, pradėjo Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai. „Šiandien žvelgdami į 100 metų senumo įvykius, V. Putino „Regėjime“ matome, kaip iš Tėvynės horizonto kyla saulė, vytiš. Tas vaizdas jaudina. Dvidešimt signatarų ir kitų garbių žmonių patikėjo istorine misija. Parodoje esantys dokumentai padės suprasti, kodėl taip susiklostė to meto įvykiai“, – kalbėjo LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas.

Istorikė dr. Vilma Bukaitė perskaitė pranešimą apie Lietuvos Tarybos susikūrimo ir veiklos laikotarpį. „Lietuvos Tarybos nuotraukoje matome 20 pasipuošusių Lietuvos

Tarybos narių: krakmolytos apykaklės, trijų dalių kostiumai. Tačiau tikrovė nebuvo tokia puošni. Slėgė nežinia ir nuovargis. Tarybos veikla bet kada galėjo būti sustabdyta. Ne vienas signatarų buvo kalinti. J. Vileišis netgi buvo nuteistas mirties bausme, kuri vėliau pakeista kalėjimu“, – pasakojo istorikė.

Pranešėja apžvelgė aktyvią būsimumų signatarų veiklą įvairiose srityse – nuo ūkio iki švietimo, vadovėlių kūrimo. Lietuvių draugija nukentėjusiems dėl karo šelpti tapo ne tik materialine baze, bet ir viena svarbiausių organizacinių lietuvių palaikymo struktūrų tarpukario Vilniaus krašte itin sudėtingomis geopolitinėmis sąlygomis. Ji išlaikė lietuvius našlaičius ir senelius, rėmė neturtingą besimokantį Vilniaus jaunimą, suteikdama jam galimybę apsigyventi prieglaudose ir bendrabučiuose.

Net 18 Lietuvos Tarybos narių priklausė įvairioms mokslo draugijoms. Būsimieji signatarai dirbo vadovėlių kūrimo komisijoje, skaitė pranešimus įvairiomis temomis – nuo filosofijos iki ūkio, išleido 56 vadovėlius vidurinėms mokykloms, tyrė tautosaką, „Lietuvos aide“ rašė politines apžvalgas, skatino tautos orumą.

Renginyje dalyvavęs istorikas dr. Algimantas Kasparavičius šiemet Nepriklausomybės šimtmečio proga Seimo buvo apdovanotas už indėlį atkuriant Lietuvos valstybės nepriklausomybę, valstybės ir parlamentarizmo tradicijų stiprinimą, veiklą visuome-

Istorikas dr. Algimantas Kasparavičius

Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai

nės gerovei. Istorikas svarstė, kodėl 1918 m. Lietuvai ir Lenkijai pavyko atkurti valstybingumą, o Baltarusijai ir Ukrainai – ne? Ko reikia ir dabar, kad Europoje susikurtų valstybė? Tarkim, kodėl Katalonijai nepavyksta atsiskirti nuo Ispanijos? Pasak istoriko, tam yra būtini penki dalykai: 1) žmonių, kuriuos sieja vienybės jausmas, bendrija; 2) valstybės sukūrimo idėja turi jungti visus piliečius; 3) kritinės masės politinė valia; 4) teritorija, kurioje gali skleisti suverenitetą; 5) teisė, kuri gali įgyvendinti valstybės teisingumą. Ar XX amžiaus pradžioje, kai kūrėsi Lietuvos Respublika, buvo visos tos sąlygos? Ne. Modernus lietuvis, kuris sukūrė Lietuvos Respubliką, gimė XIX a. viduryje. Prieš tai vyko du nesėkmingi sukilimai, kurie paliko įspaudą tautos sąmonėje.

Pasak istoriko, itin didelę įtaką tautos sąmonėjimui padarė Motiejus Valančius. Per 25-erius vyskupavimo metus jis išventino 20 tūkstančių klierikų, kurie kalbėjo lietuviškai, skatino bažnyčių statybas, o jo inicijuotas blaivybės sąjūdis tapo lyg lietuvių mobilizacija. Pažangias idėjas perėmė J. Basanavičius, V. Kudirka ir kitos asme-

nybės, kurios atvedė į nepriklausomybę.

Be abejonės, J. Basanavičiaus figūra yra reikšmingiausia – „Aušroje“ buvo suformuluota Lietuvos politinio savarankiškumo programa. Lietuvių tautinės ir nepriklausomos valstybės idėja išties buvo revoliucinė. Ją J. Basanavičiui įkvėpė Balkanai. Gyvendamas Bulgarijoje, jis susipažino su pietų

■ Nukelta | 11 p.

Istorikė dr. Vilma Bukaitė

LIETUVOS VALSTYBĖS ŠIMTMEČIO MINĖJIMO PARODA

Parodoje

■ Atkelta iš 10 p.

slavų valstybingumo projekcija ir tas idėjas pritaikė Lietuvoje. Didelis J. Basanavičiaus politinis potencialas, gebėjimas analitiškai mąstyti buvo revoliucinis imperinių Europos valstybių fone.

Istorikas paminėjo ir geopolitinių įvykių, sudariusių palankų foną Nepriklausomybei

paskelbti, svarbą. Pirmasis pasaulinis karas sudarė palankias tarptautines aplinkybes ir pakoregavo Lietuvos geopolitinę situaciją savarankiškumo siekiams įgyvendinti, jo metu garsiau reikalauta autonomijos. Karo išvakarėse jau dygo pirmieji patriotizmo daigai. Jo sukuryje Lietuvai atsidūrus kaizerinės Vokietijos sudėtyje, pasitaikė proga išsprūsti iš carinės Rusijos gniaužtų. Atsirado erdvė

derėtis su vokiečių administracija. Aišku, tos derybos tebuvo daugybė skundų. Pasak istoriko, Nepriklausomybės šimtmetį jau galėjome švęsti 2017 m. gruodžio 11 d., kai Lietuvos Tarybos nariai pasirašė deklaraciją dėl Lietuvos valstybės atkūrimo su sostine Vilniumi. Ši data Lietuvai yra ne mažiau svarbi, nei Vasario 16-oji, ir buvo iš tiesų tikrasis Nepriklausomybės gimtadienis.

Jau ne pirmą kartą šia tema rengianti paroda, LMA Vrublevskių bibliotekos mokslo darbuotoja Rasa Sperskienė rankraščių fonde atranda įdomių detalių, neskelbtų fotografijų. Ji pasakojo apie kunigo Mykolo Krupavičiaus, politiką, žemės ūkio ministro, prisiminimus – kokią Lietuvą jis pamatė 1918 m., grįžęs iš Rusijos, kur revoliucinio komiteto buvo nuteistas mirti. Gavęs nurodymą tapti Valstybės Tarybos nariu, jis nusprendė apvažiuoti Lietuvos periferiją – skleisti nepriklausomybės idėjas. Jis buvo didžiai nustebintas tautos susitelkimo. Turgaus aikštėse ūkininkai sudėdavo nemažas sumas pinigų Lietuvai paremti, miesteliuose kunigai buvo sutelkę žmones, vyko mitingai, plevėsavo pačių pasiūtos vėliavos. Jei vyresni žmonės dar abejojo, tai jaunimas tvirtai žinojo, kad reikia nepriklausomos respublikos. Visuomenė jau buvo nuteikta ir pribrendusi pokyčiams.

R. Sperskienė pasidalijo įdomia infor-

Vrublevskių bibliotekos mokslo darbuotoja Rasa Sperskienė

macija apie priešaringą asmenybę – Liudą Girą, tapusį pirmosios Lietuvos valstybės žvalgybos organizatoriumi. 1918 m. spalio 8 d. Lietuvos Taryba organizavo Apsaugos komisiją, kurios nariu tapo Liudas Gira. Ši komisija pavedė jam rūpintis žvalgybos organizavimu. Naudodamasis gausiomis pažintimis, be jokių lėšų L. Gira sukūrė informatorių tinklą, kurį iš pradžių sudarė vienos moterys – medicinos seserys ir tarnaitės. Įdomi ir paini L. Giras kilmė – jis buvo nesantuokinis lenkės ir vokiečių vaistininko sūnus, kurį įsivaikino vargonininkas lenkas Gira Sirijskij. Vilniaus dvasinėje seminarijoje L. Gira sulietuvėjo. Parodoje yra įdomių nuotraukų ir dokumentų iš to laikotarpio, kai jis vadovavo Lietuvos žvalgybai. ■

ESPERANTININKŲ ENCIKLOPEDIJA

Povilas Jegorovas

Kaliningrado leidykla „Sezonof“ ir Lietuvos esperantininkų sąjunga ką tik išleido kapitalinį enciklopedinį leidinį Halinos Goreckos ir Aleksandro Korženkov „Nia diligenta kolegaro“ (Mūsų uolieji kolegos). Jame yra 200 žymiausių visų laikų ir visų kartų pasaulio esperantininkų išsamios biografijos (Kaliningradas-Kaunas, 320 psl., 2018). Knyga sudaryta remiantis vienu rodikliu – tų asmenų indėliu į savo šalies ir pasaulinį esperantininkų judėjimą. Todėl, jeigu konkrečioje šalyje nėra tokio rango asmenybių, ta šalis ir nėra atstovaujama šiame leidinyje.

Iš enciklopedijoje aprašytų 200 asmenybių 148 jau yra mirę, o 52 dar darbuojasi šioje srityje ir dabar. Daugiausia aprašytų asmenų yra iš Prancūzijos ir Vengrijos – po 20. Lenkija taip pat yra gausiai atstovaujama – 15 asmenų. Iš Lietuvos į šį enciklopedinį leidinį pateko trys žymūs esperantininkai. Tarp jų yra prelatas Aleksandras Dambrauskas (Adomas Jakštas) (1860–1938) – pirmasis Lietuvos esperantininkas, pirmojo esperanto kalbos vadovėlio lietuviams („Mokintuvė Terptautiškos kalbos daktaro Esperanto“), išleisto 1890 m. Tilžėje, autorius, Lietuvos esperantininkų sąjungos įkūrėjas (1919 m.) ir jos pirmasis pirmininkas, žurnalo „Litova

stel“ steigėjas ir pirmasis redaktorius, daugelio knygų sudarytojas ir autorius. Tarp jo darbų yra ir matematikos knygų esperanto kalba.

Į šį leidinį taip pat pateko daugelio knygų autorių, lietuvių grožinės literatūros ir esperanto kalbą vertėjas, ilgametis žurnalo „Litova stel“ redaktorius, kraštotyrininkas, žodynininkas, pedagogas Petras Čeliauskas (gim. 1929 m.). Dabartinei kartai atstovauja ilgametis Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininkas Povilas Jegorovas (gim. 1955 m.). Iš kaimyninės Latvijos enciklopedijoje nėra nė vieno asmens. Estijai atstovauja du asmenys. Nėra baltarusių ir ukrainiečių. Rusijai atstovauja 10 asmenų.

Knygos leidybą parėmė Kanadoje esantis *Esperantic Studies Foundation* ir Pasaulinės esperantininkų sąjungos Tyrimų ir dokumentavimo centras, esantis Roterdame, Nyderlanduose. Tarptautinį redakcinį knygų komitetą sudaro atstovai iš Vengrijos, Vokietijos, Lenkijos, Kinijos, Čekijos, Italijos, Rusijos, Kroatijos, Slovėnijos. Knygos viršelio autorius yra Lietuvos dailininkas Karolis Zovė. Knyga atspausdinta Kaune. Tai pirmas tokio pobūdžio leidinys pasauliniame esperantininkų judėjime. Ši knyga buvo rengiama 10 metų.

Visi enciklopedijos straipsniai sudaryti pagal vienodą schemą, preciziškai ir skrupulingai pateikiant tik faktus. Nėra jokių nuomonių ir vertinimų. Ta schema yra tokia:

1. Asmeninė informacija: vardas, pavardė, tautybė ir pilietybė, gimimo data ir vieta, mirties data ir vieta, kilmė, šeima, studijos, profesinė ir mokslinė karjera, visuomeninė ir politinė veikla, apdovanojimai už profesinę ir kultūrinę veiklą.

2. Esperantiška veikla: esperanto kalbos išmokimo metai, pagrindinė veikla – įvairios pareigos vietiniame, šalies ir tarptautiniame esperantininkų sąjūdyje, kūrybinė veikla,

meninė veikla, knygų, laikraščių, radijo laidų redagavimas, bendradarbiavimas esperantiškoje spaudoje, gautos premijos ir pan.

3. Pagrindiniai veikalai – knygos, plokštelės, filmai ir pan.

4. Bibliografija.

Prie kiekvienos biografijos yra aprašyto asmens portretas.

Enciklopedinis darbas tęsiasi. Po kelerių metų pasirodys antrasis šios knygos leidimas, kuriame jau bus 250 biografijų. Knygos pabaigoje yra keletas praktiškų ir naudingų lentelių bei sąrašų:

1. Tarptautinės esperanto akademijos pirmininkų sąrašas.

2. Pasaulinės esperantininkų sąjungos prezidentų sąrašas.

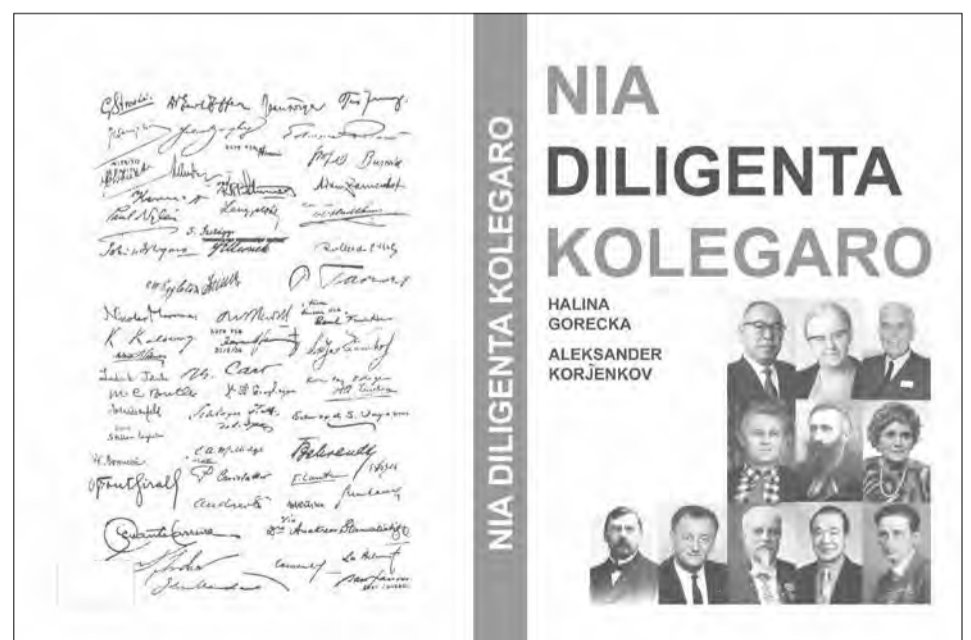
3. Pasaulinės esperantininkų sąjungos centrinės būstinės direktorių sąrašas.

4. Kasmet skelbiamas Metų knygų sąrašas.

5. Įvairių esperantininkų sąjūdžio premijų laimėtojų sąrašai.

6. Kasmet skelbiamas Metų esperantininko sąrašas ir kt.

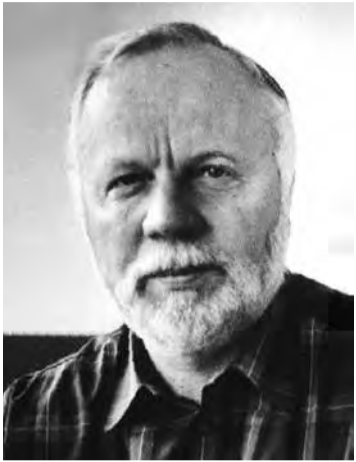
Ši enciklopedija yra jau ketvirtoji bendrai Kaliningrado leidyklos „Sezonof“ ir Lietuvos esperantininkų sąjungos išleista knyga. Leidinys yra tarytum paminklas aprašytiems ir didžiąją savo gyvenimo dalį paskyrusiems esperanto idėjai platinti žmonėms. Lietuvos esperantininkų sąjunga ir Kaliningrado srities esperantininkų organizacija „La Ondo de Esperanto“ bendradarbiauja jau per 15 metų, įgyvendina įvairius bendrus kultūrinis, informacinius ir leidybinius projektus. Autorius yra Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininkas. ■

Knygos viršelis

IN MEMORIAM

Algimantas Vitolis Trušys (1936 09 16 – 2018 02 22)

Vasario 22 d. netekome vieno žymiausių XX–XXI a. Lietuvos mozaikos meistro, tapytojo, dailės pedagogo, buvusio ilgamečio Šiaulių pedagoginio instituto (dabar – Šiaulių universitetas) profesoriaus Algimanto Vitolio Trušio.

V. Trušys gimė 1936 m. rugsėjo 16 d. Kaune. Vaikystė ir pirmieji mokslo metai prabėgo Pušalote (Pasvalio r.). Baigęs Pušaloto vidurinę mokyklą, 1955–1961 m. studijavo Dailės institute. Nuo 1961 m. – Šiaulių pedagoginio instituto dėstytojas, docentas, profesorius. 1965–1974 m. dirbo Piešimo katedros vedėju, vėliau – Dailės didaktikos katedros vedėju. Nuo 1964 m. buvo Lietuvos dailininkų sąjungos narys.

Prof. V. Trušio tapybos ir akvarelės darbai eksponuoti daugelyje užsienio šalių. Jis surengė individualių parodų Šiauliuose (1967, 1968, 1970, 1971, 1975, 1986 m.), Vilniuje (1968, 1975 m.), Daugpilyje (1967 m.), sukūrė freskas „Medicinos istorija“ (1973), „Stumbrų medžioklė“ (1974), mozaikas: „Iš lietuvių mitologijos“ Vilniaus universitete (1978), „Gyvybės medis“ Šiaulių ligoninėje (1982), „Jovaras“ (1964), „Peliksas Bugailiškis“ ir „Ignas Prielguskas“ (1980), molbertinių paveikslų, akvarelių, piešinių.

Jo kūrinių yra įsigiję visi didieji Lietuvos muziejai, privatūs užsienio kolekcininkai.

Lietuvos dailės muziejuje saugomi darbai: „Motina“ (sukurtas 1966 m.), „Natiurmortas su laikrodžiu“ (1968), „Ruduo prie Platielių“ (1978), „Autobiografija“ (1987) ir kt. Monumentalių dailininko mozaikų yra Šiaulių dramos teatre, Šiaulių kolegijoje, Šiaulių universitete ir kitur. Deja, kai kurie V. Trušio darbai per įvairias rekonstrukcijas buvo sunaikinti. Dailininkas sukūrė daugybę portretų, peizažų, istorinių paveikslų akvarele, pastele, pieštuku, aliejumi, koliažo, freskos, sgrafito, mozaikos technikomis. Yra išleidęs ir savo poezijos knygą. V. Trušys įkūrė Šiaulių dailės centrą, rengė pirmąsias viešas vaikų kūrybos parodas, vėliau išplitusias visoje Lietuvoje.

Pedagoginė ir kūrybinė prof. V. Trušio veikla įvertinta daugeliu apdovanojimų. Už mozaiką „Iš lietuvių mitologijos“ Vilniaus universitete jis 1979 m. pelnė valstybinę pre-

miją. Tais pačiais metais apie V. Trušį išleista monografija. 2007 m. rugsėjo 7 d. Šiaulių miesto savivaldybės taryba prof. V. Trušiu suteikė Šiaulių miesto garbės piliečio vardą.

„Sunku patikėti, kad nebesusitiksim su Vitoliu per Žiemgalos draugijos renginius, parodas, knygų pristatymus. Nedaugelis žino, kad jis buvo pristatytas ir 2017 m. Nacionalinei kultūros ir meno premijai. Teko laimėti ir garbė jausti Vitolio bičiulišką petį, kurti bendrus kūrybos planus, aptarti būsimąsias Jo atsiminimų ir poezijos knygas, mozaikas. Deja, dirbtuvėse liko nebaigta kurti Dievo tarno kunigo Ignaco Štacho portretinė mozaika, liko daug nespėtų įgyvendinti darbų“, – sako profesorius bičiulis ir kolega, Lietuvos Respublikos Seimo narys dr. Stasys Tumėnas.

Dėl skaudžios netekties reiškiamė gilią užuojautą prof. V. Trušio šeimai ir artimiesiems.

Šiaulių universiteto bendruomenė

STANISLOVAS STAŠAITIS (1934 11 01 – 2018 02 15)

Lietuvos edukologijos universiteto metraštininką palaidėjus...

Šių metų vasario 15 d. netekome LEU alumno – istorijos mokslų daktaro, docento Stanislovo Stašaičio. Šviesios atminties Stanislovas Stašaitis buvo tas žmogus, į kurį visada buvo galima kreiptis patarimo. Jis puikiai išmanė savo dėstomą dalyką, labai domėjosi universiteto istorija. 1995 m. S.

Stašaitis sudarė ir išleido Lietuvos edukologijos universiteto (tuometio Vilniaus pedagoginio universiteto) istoriją. Trūks mums doc. dr. S. Stašaičio svarbių ir svarių minčių, giliųjų įžvalgų. Šviesus ir gražus mūsų alumnas, bičiulis, istorijos metraštininko atminimas išliks jo artimųjų ir visų pažinusiųjų atmintyje. Tebus lengva jam ilsėtis gimtojoje Šėtos m. (Kėdainių r.) žemelėje.

Su liūdesiu ir pagarba LEU alumnai

Mirus nacistinės Vokietijos Štuthofo koncentracijos stovyklos kaliniui, rezistentui, publicistui ir visuomenininkui, Vyčio kryžiaus ordino kavaliieriui Vladislavui Telksniui (Lankaičiui) (1915–2018), sunkią netekties valandą reiškiamė nuoširdžią užuojautą artimiesiems ir bendražygiams. Tegul Vladislavo pilietiškumo, patriotiškumo, tautiškumo idėjos ir darbai visada išlieka mūsų atmintyje.

Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga, Lietuvos sąjūdis ir Kovo 11-osios g. bendrija

ŽINIASKLAIDOS PUSLAPIUOSE

Apie lietuvių kalbą ir Šiaulių universitetą

Audrys Antanaitis

Šiauliai iš tiesų yra labai svarbus lietuvių kalbai miestas, netgi įvardinčiau – neformali laikinoji lietuvių kalbos sostinė. Šiaulių universitete dirba net dvi komisijos narės – Rūta Kazlauskaitė ir Jolanta Vaskelienė, Lietuvių kalbos draugijos pirmininkė Genovaitė Kačiušienė, autoritetingas kalbininkas Algirdas Malakauskas.

<...> Dalis įstatymų, ginančių lietuvių kalbą, yra pasenę. <...> nuo 2008 m. mes nebeturime valstybinės kalbos politikos gairių. Todėl mano siekis yra skatinti lietuvių kalbą puoselėjančių projektų, programų ir įstatymų atsiradimą.

<...> Keista, kad dabar valstybinį lietuvių kalbos egzaminą galima išlaikyti, nesiremiant lietuvių autoriais, kad už mokslinį straipsnį anglų kalba skiriama daugiau vertinimo balų,

negu už lietuvišką. Gimtoji kalba taip pat turėtų būti vartojama Lietuvoje vykstančiuose tarptautiniuose renginiuose: kiek gi yra atvejų, kai dalyvaujant vos vienam kitam užsieniečiui, renginyje leidžiama kalbėti angliškai. Kitakalbiškumas Lietuvoje stiprėja, todėl turime suvokti, kad reikia rūpintis savo kalba – ji pati savimi nepasirūpins. Ir didžiutis ja.

Šiaulių universiteto ateitis šiandien yra tamsi, miglota. Norint, kad išliktų universi-

tetas, o jame – lituanistinės studijos, reikia ne tik daug pastangų, bet ir daug sėkmės. Universitetas turės būti laiku ir vietoje, kad politinėje sumaištyje ištrauktų laimingą bilietą. Nesu tikras, ar jam tai pavyks, bet linkiu, kad Šiauliai ir toliau liktų universitetiniu miestu ir lituanistikos centru. Cituojamas autorius yra Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas. Šaltinis: Šaltinis: Etaplius, Nr. 717, vasario 15 d.

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyginas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.